

Raport o stanie gminy Wałbrzych za rok 2020

STRATEGICZNE PROGRAMY ROZWOJU GMINY WAŁBRZYCH

SPIS TREŚCI

1	STRATEGIA ROZWOJU AGLOMERACJI WAŁBRZYSKIEJ Z PERSPEKTYWĄ DO 2030 ROKU.....	2
1.1	Prace nad Planem Działań związanym z ZIT AW na lata 2021-2027	2
1.2	Powiększenie obszaru funkcjonalnego ZIT AW związany z nową perspektywą 2021-2027	2
1.3	Analiza problemów i potrzeb rozwojowych powiększonego obszaru funkcjonalnego AW.....	4
1.4	Listy projektów zgłoszonych w ramach Planu działań ZIT AW na lata 2021-2027.....	9
1.5	Prace związane z tworzeniem Planu Wykonawczego do Strategii Rozwoju SUDETY 2030	12
2	PROGRAM ROZWÓJ LOKALNY.....	16
2.1	Główne elementy Programu Rozwoju Instytucjonalnego Gminy Wałbrzych	16
2.2	Cele i potrzeby rozwojowe Planu Rozwoju Instytucjonalnego	17
2.3	Główne elementy Programu Rozwoju Lokalnego Gminy Wałbrzych (PRL)	19
2.4	Cele i potrzeby rozwojowe miasta	21
2.5	Opis działań	22
3	FUNDUSZ SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI I TERYTORIALNY PLAN SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI SUBREGIONU WAŁBRZYSKIEGO	26
3.1	Kalendarium prac związanych z objęciem Subregionu Wałbrzyskiego FST	27
3.2	Deklaracja o Dekarbonizacji Subregionu Wałbrzyskiego do 2030 roku.....	28
3.3	Spółeczny Zespół ds. opracowania Społecznego Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji.	29

1 STRATEGIA ROZWOJU AGLOMERACJI WAŁBRZYSKIEJ Z PERSPEKTYWĄ DO 2030 ROKU

1.1 PRACE NAD PLANEM DZIAŁAŃ ZWIĄZANYM Z ZIT AW NA LATA 2021-2027

Obszar Funkcjonalny

W latach 2014-2020 Aglomerację Wałbrzyską tworzyły 22 gminy. Podstawą utworzenia Aglomeracji Wałbrzyskiej było przyjęcie Deklaracji Wałbrzyskiej wyznaczającej działania zmierzające do nadania stosownej rangi niniejszemu obszarowi i aktywizacji społeczno-gospodarczej Aglomeracji. Utworzenie Aglomeracji Wałbrzyskiej miało na celu zintensyfikowanie wspólnych działań dla zapewnienia warunków trwałego rozwoju na całym obszarze Aglomeracji oraz podjęcie przez tworzące ją gminy wyzwania związanego z realizacją instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT AW) w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020. Zakres zadań przyjętych przez Aglomerację jest bezprecedensowy, bowiem jako jedyny związek ZIT w Polsce, AW przyjęła na siebie realizację zadań Instytucji Pośredniczącej w pełnym zakresie, tj. poczynając od ogłaszania naborów wniosków o dofinansowanie, poprzez ich ocenę, wybór, podpisywanie umów o realizację projektów, rozliczenie i kontrolę realizacji. Wysiłek włożony w realizację ZIT AW został wielokrotnie doceniony, także przez administrację Unii Europejskiej, przede wszystkim za zbudowanie lokalnego potencjału, zespołu osób, przeszkolenie ich i wyposażenie w kompetencje do zarządzania procesem wdrażania¹ Strategia rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej uznana została m.in. za dobry przykład wielopoziomowego sprawowania rządów w Europie i jako taka ujęta we wrześniu 2020 r. w Podręczniku strategii zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich Wspólnego Centrum Badań (JRC)². W oparciu o pozytywne doświadczenia i jak najlepsze rezultaty realizowanego w perspektywie finansowej Unii Europejskiej 2014-2020 instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej, w 2020 r. gminy AW, przekonane o potrzebie utrzymania zapoczątkowanych w roku 2013 wspólnych działań, złożyły deklarację kontynuowania realizacji ZIT na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej.

1.2 POWIĘKSZENIE OBSZARU FUNKCJONALNEGO ZIT AW ZWIĄZANY Z NOWĄ PERSPEKTYWĄ 2021-2027

22 MAJA 2020 r. została podpisana nowa Deklaracja o współpracy w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027. Do grona członków ZIT AW dołączyło 6 nowych samorządów – 5 gmin z obszaru powiatu jaworskiego (Gmina Bolków przystąpiła na mocy deklaracji do ZIT AJ), oraz Gmina Radków z powiatu kłodzkiego. Grono członków AW powiększyło się w ten sposób do 28 gmin: Boguszów-Gorce, Czarny Bór, Dobromierz, Głuszyca, Jaworzyna Śląska, Jedlina-Zdrój, Miasto Kamienna Góra, Gmina Kamienna Góra, Lubawka, Marcinowice, Mieroszów, Miasto Nowa Ruda, Gmina Nowa Ruda, Stare Bogaczowice, Strzegom, Szczawno-Zdrój, Świebodzice, Gmina Miasto Świdnica, Gmina Świdnica, Walim, Wałbrzych, Żarów, Miasto Jawor, Mściwojów, Męcinka, Paszowice, Wądroże Wielkie, Radków.

AGLOMERACJA WAŁBRZYSKA zwiększyła w ten sposób swoją powierzchnię do **2 316 km²** - to jest 11,6% obszaru Dolnego Śląska i liczy **448 328 mieszkańców** - to jest 15,45% potencjału ludnościowego Dolnego Śląska.

¹ Integrated territorial and urban strategies: how are ESIF adding value in 2014-2020 European Policies Research Center, December 2017; Potencjał miast średnich w Polsce dla lokalizacji inwestycji. Analiza, ocena i rekomendacje, Związek Liderów Sektora Usług Biznesowych (ABSL), na zlecenie Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju, Warszawa 2019 r.

² https://ec.europa.eu/newsroom/eusciencehubnews/item-detail.cfm?item_id=688500&utm_source=eusciencehubnews_newsroom&utm_medium=Website&utm_campaign=eusciencehubnews&utm_content=Strategia%20rozwoju%20aglomeracji%20wałbrzyskiej%20jako%20dobry%20przykład%20wielopoziomo&lang=en

W nadchodzącej perspektywie finansowej Unii Europejskiej 2021-2027, zgodnie z zapisami art. 23 projektu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, a także przepisy finansowe tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu i Migracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu na rzecz zarządzania granicami i Wiz warunkiem realizacji instrumentów terytorialnych jest opracowanie właściwego dla wybranej formy współpracy, tj. strategii terytorialnych lub planu działań wraz z listami projektów planowanych do dofinansowania.

Jednocześnie, zgodnie z Deklaracją podjętą 22 maja 2020 r. Sygnatariusze zobowiązali się do współpracy przy wdrażaniu instrumentu ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej w perspektywie 2021-2027 oraz do opracowania planu działań ZIT AW jako dokumentu spełniającego wszystkie wymogi w zakresie możliwości finansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego 3 Województwa Dolnośląskiego 2021-2027 oraz zgodnego z dokumentami programowymi, który zawierał będzie wymagane elementy, tj.:

- syntezę diagnozy obszaru realizacji ZIT AW wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych;
- cele, jakie mają być zrealizowane w ramach ZIT AW, ze wskazaniem wykorzystanego podejścia zintegrowanego, oczekiwanych wskaźników rezultatu i produktu powiązane z realizacją właściwego programu operacyjnego;
- listę projektów wraz z informacją na temat sposobu ich wskazania oraz powiązania z innymi projektami;
- źródła jego finansowania;
- warunki i procedury obowiązujące w realizacji planu działań ZIT AW;
- opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwe podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, podmioty działające na rzecz ochrony środowiska oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób

niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem planu działań ZIT AW oraz sprawozdanie z jego konsultacji społecznych

We wrześniu 2020 r. IPAW w porozumieniu z członkami ZIT AW rozpoczęła prace nad założeniami do planu, który ma wyznaczać główne kierunki działań i wskazywać kluczowe projekty służące realizacji wyzwań stojących przed AW. W pracach nad planem uwzględniono podejście terytorialne w obszarze funkcjonalnym aglomeracji:

1. Przeprowadzenie analizy wyzwań, potrzeb i potencjału obszaru funkcjonalnego – bardziej skuteczna i trafna interwencja publiczna ze względu na lepszą identyfikację potrzeb;
2. Tworzenie strategicznych podstaw rozwoju obszaru funkcjonalnego – zwiększenie wpływu na kształt i sposób realizacji wspieranych działań;
3. Przygotowanie zintegrowanych projektów kompleksowo odpowiadających na potrzeby obszaru funkcjonalnego - unikanie powielania przedsięwzięć, osiągnięcie efektu skali przy realizacji wspólnych przedsięwzięć;
4. Wdrażanie partnerskiego modelu współpracy na obszarze AW (procedury wspólnego programowania i zarządzania), model wdrażania sprawdził się w obecnej perspektywie finansowej (dobra praktyka ZIT AW w okresie 2014-2020 w ocenie MliR oraz KE);
5. Planowana forma prawna ZIT AW: porozumienie międzygminne.

1.3 ANALIZA PROBLEMÓW I POTRZEB ROZWOJOWYCH POWIĘKSZONEGO OBSZARU FUNKcjONALNEGO AW³

W celu zidentyfikowania potrzeb AW na kolejną perspektywę finansową Unii Europejskiej, tj. lata 2021-2027, przeprowadzona została szczegółowa identyfikacja problemów oraz potencjału Aglomeracji Wałbrzyskiej w sferze gospodarczej, społecznej oraz przestrzennej.

W pracach nad zarysem planu ZIT AW na lata 2021-2027 analizowano:

1. Dane statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego,
2. Realizację ZIT AW w latach 2014-2020 w oparciu o analizę konkursów ogłoszonych przez Instytucję Pośredniczącą Aglomeracji Wałbrzyskiej,
3. Zapisy **Projektu Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce**,
4. Porównanie sytuacji społeczno-gospodarczej 28 gmin AW w latach **2012 -2018**,
5. Dokumenty strategiczne gmin AW m.in programy rewitalizacji, plany gospodarki niskoemisyjnej, opracowania branżowe,
6. Strategię Rozwoju Sudety 2030.

Diagnoza AW objęła również problemy związane z sytuacją Subregionu Wałbrzyskiego jako regionu pogórniczego, w którym restrukturyzacja gospodarki została agresywnie przeprowadzona bez programów osłonowych, a także problemy rozwojowe miast średnich (w tym tracących funkcje społeczno – gospodarcze) zdiagnozowane na podstawie dokumentu „*Delimitacja Miast Średnich Tracących Funkcje Społeczno-Gospodarcze*”- Opracowanego dla potrzeb Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju przez Przemysława Śleszyńskiego z Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN.

³ Informacje przedstawione w tej części pochodzą z Planu Działań ZIT AW na lata 2021-2027 opracowanego przez IPAW AW.

Przeprowadzenie analizy wymienionych wyżej dokumentów było podstawą do sformułowania zarysu potencjałów (już osiągniętych zmian w rozwoju lokalnym Aglomeracji) oraz zdiagnozowanych deficytów rozwojowych i oczekiwanych kierunków wsparcia. Są one zbieżne z wynikami analiz dokonanych w przygotowanych już dokumentach strategicznych obejmujących obszar Aglomeracji Wałbrzyskiej, jak Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030 r. oraz Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego południowej i zachodniej części województwa dolnośląskiego na lata 2020–2030, obejmująca swoim zasięgiem subregiony wałbrzyski i jeleniogórski (NUTS 3) – Strategia Rozwoju Sudety 2030.

W latach 2021-2027 ZIT-y w Polsce będą realizować działania w ramach 5 celów polityki spójności:

- **CP1 – „Bardziej inteligentna Europa”**
- **CP2 - „Bardziej przyjazna dla środowiska bezemisyjna Europa”**
- **CP3 - „Lepiej połączona Europa”**
- **CP4 - „Europa o silniejszym wymiarze społecznym”**
- **CP5 - „Europa bliżej obywateli”**

Analiza problemów i potrzeb rozwojowych AW została dokonana w celu zdiagnozowania obszarów wsparcia wraz z propozycją projektów, których realizacja pozwoli na zniwelowanie sygnalizowanych deficytów rozwojowych.

W sferze gospodarczej AW diagnoza dotyczyła ogólnej liczby podmiotów gospodarczych sektora prywatnego na obszarze AW, ich rozmieszczenia oraz potencjału wzrostu wskaźnika liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców w stosunku do tendencji wojewódzkich i krajowych, jako obrazującego aktywność gospodarczą mieszkańców regionu. Analizie podano poziom innowacyjności i kreatywności w przedsiębiorstwach, które stanowią główny czynnik rozwoju firm i decydują o ich atrakcyjności na rynkach krajowych i światowych.

Kolejnym elementem diagnozy sfery gospodarczej AW była diagnoza instytucjonalnego otoczenia biznesu w postaci parków technologicznych i przemysłowych, centrów transferu technologii, inkubatorów przedsiębiorczości oraz specjalnych stref ekonomicznych wspierających działalność przedsiębiorstw.

Przedmiotem diagnozy były także potencjały inwestycyjne Aglomeracji, w oparciu o analizę dostępnych na jej obszarze obszarów inwestycyjnych i ich usytuowanie. Przykłady działań wspierających innowacyjność w sektorze MŚP, wsparcie instytucjonalnego otoczenia biznesu (doradztwo dla MŚP oraz inwestycje w inkubatory przedsiębiorczości), rozwój terenów inwestycyjnych na obszarze AW opisano także na podstawie konkursów organizowanych przez ZIT AW w celu rozwoju przedsiębiorstw i innowacji w Aglomeracji.

Tabela 1. Sfera gospodarcza.

SFERA GOSPODARCZA	
POTENCJAŁY ROZWOJOWE	PROBLEMY ROZWOJOWE
<ul style="list-style-type: none"> • wzrost liczby podmiotów gospodarczych oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na obszarze AW • wsparcie kompleksowego procesu tworzenia, rozwoju i wdrażania innowacji w gospodarce na obszarze AW 	<ul style="list-style-type: none"> • potencjalne skutki pandemii COVID-19 • wykluczenie komunikacyjne AW • dekapitalizacja obiektów atrakcyjnych turystycznie • dekapitalizacja obiektów uzdrowiskowych

<p>(otoczenie, finansowanie), w tym w szczególności prac B+R+I (badania i rozwój i innowacje) w przedsiębiorstwach AW</p> <ul style="list-style-type: none"> • dostępność środków unijnych skierowanych na wspieranie prac B+R+I (badania i rozwój i innowacje) w przedsiębiorstwach AW • funkcjonowanie na obszarze AW SSE oraz ich podstref (WSSE, Kamiennogórska SSEMP), co pozwala na uzyskanie przez przedsiębiorstwa lokujące swe inwestycje na terenie SSE korzystniejszej pomocy publicznej, udzielanej w formie zwolnień z podatku dochodowego • wzrost liczby podmiotów gospodarczych na obszarze AW w sektorze turystyki i zdrowia poprzez wspieranie odnowy i rewitalizacji obiektów atrakcyjnych turystycznie, a także uzdrowiskowych • kontynuowanie oraz poszerzanie porozumienia ZIT w ramach Wałbrzyskiego Obszaru Funkcjonalnego 	<ul style="list-style-type: none"> • niski potencjał innowacyjności oraz niski poziom wdrażanych prac B+R w realizowanych na obszarze AW inwestycjach gospodarczych • niski potencjał finansowy przedsiębiorstw na obszarze AW • utrata funkcji społeczno – gospodarczych przez 6 największych średnich miast AW • brak działań ukierunkowanych na wspieranie transformacji cyfrowej gospodarki, polegających na wdrożeniu programów stymulujących wprowadzanie w przedsiębiorstwach i sektorze publicznym rozwiązań cyfrowych • niezadawalający stan uzbrojenia terenów oraz infrastruktury wspierającej przedsiębiorczość
--	--

Zaproponowane obszary wsparcia w ramach Celów Polityki Spójności **1.1 Bardziej Inteligentna Europa oraz 1.5 Europa bliżej obywateli to:**

1. Inwestycje w rozwój przedsiębiorstw Aglomeracji Wałbrzyskiej wraz z podkreśleniem potrzeby wdrażania wyników prac B+R+I (badania i rozwój i innowacje) w przedsiębiorstwach AW;
2. Potrzeba rozwoju instytucjonalnego otoczenia biznesu, w tym na potrzeby centrów badawczo-rozwojowych, jako wspierającego przedsiębiorczość AW;
3. Inwestycje zagospodarowanie terenów inwestycyjnych na obszarze AW w celu zwiększenia dostępności atrakcyjnych dla celów działalności gospodarczej, uzbrojonych gruntów wraz z całą niezbędną infrastrukturą.

W sferze społecznej AW analizie poddano potencjał demograficzny, rynek pracy, opieka społeczna, aktywność ludności, edukacja, zdrowie oraz kultura. W ramach badania potencjału demograficznego przeanalizowano sytuację w zakresie liczby ludności, przyrostu naturalnego, starzenia się mieszkańców AW oraz salda migracji wewnętrznych. Obraz sytuacji demograficznej AW zestawiono z danymi na temat rynku pracy, w tym wskaźnika bezrobocia, charakterystyki bezrobotnych oraz dostępności opieki żłobkowej, mającej wpływ na aktywność zawodową, zwłaszcza kobiet.

Kolejnym obszarem analizy był poziom opieki społecznej, zwłaszcza pod kątem poziomu ubóstwa i beneficjentów pomocy społecznej, dostępu m.in. do mieszkań chronionych i socjalnych. Z uwagi na powszechne zjawisko starzenia się społeczeństwa zbadano również dostęp do placówek pomocy społecznej. Przebadany został również poziom aktywności lokalnej wyrażony liczbą funkcjonujących organizacji pozarządowych, które budują kapitał społeczny Aglomeracji. Dla określenia sytuacji w edukacji przeanalizowano cały proces od etapu przedszkolnego do oferty szkół wyższych działających na terenie AW. Badanie dotyczyło wsparcia wczesnego rozwoju dzieci dzięki edukacji przedszkolnej oraz jakości kształcenia odzwierciedlonego w wynikach egzaminów w szkołach podstawowych i egzaminach maturalnych. Analizie poddano również szkolnictwo ponadpodstawowe, z uwzględnieniem szkół zawodowych oraz szkolnictwo wyższe na obszarze Aglomeracji. Dostęp do opieki

medycznej przebadano na podstawie wskaźnika ilość przychodni na 10 tys. mieszkańców oraz dostępu do leczenia w szpitalach specjalistycznych i wielospecjalistycznych.

W analizie sfery społecznej uwzględniony został także potencjał kulturowy tj. dostępność takich atrakcji, jak kina, teatry, filharmonie oraz ilość organizowanych wydarzeń kulturowo – artystycznych a także aktywność lokalnych ośrodków kulturalnych. Osobno analizowano ofertę sportowo - rekreacyjną AW, m.in.: liczbę klubów sportowych, imprezy rekreacyjno–sportowe. Szczególną uwagę poświęcono rewitalizacji rozumianej jako proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, realizowany w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie. **Z uwagi na fakt, że za obszary zdegradowane uznaje się obszary gmin znajdujące się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, na których występuje ponadto co najmniej jedno z następujących negatywnych zjawisk: gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych, zgromadzone dotychczas dane wskazują, że projekty zmierzające do szeroko rozumianej rewitalizacji będą zajmować wysokie miejsce w hierarchii potrzeb projektowych gmin AW. Wniosek ten ma również oparcie w wynikach analizy danych o liczbie wspartych ze środków ZIT AW w perspektywie 2014-2020 obiektów infrastruktury oraz budynków mieszkalnych zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach.**

Tabela 2. Sfera społeczna

SFERA SPOŁECZNA	
POTENCJAŁY ROZWOJOWE	PROBLEMY ROZWOJOWE
<ul style="list-style-type: none"> wzrost liczby miejsc przedszkolnych i żłobkowych w placówkach świadczących opiekę nad dziećmi spadek liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej wysoki poziom aktywności lokalnej wzrost liczby mieszkań komunalnych oraz mieszkań socjalnych zmiana świadomości edukacyjnej i zauważenie potrzeby rozwoju szkolnictwa branżowego rozwój szkolnictwa wyższego dostępność unijnego wsparcia ukierunkowanego na przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu wzrost liczby lokalnych ośrodków kulturalnych wzrost liczby całodobowych i dziennych ośrodków wsparcia osób niepełnosprawnych i starszych 	<ul style="list-style-type: none"> potencjalne skutki pandemii COVID-19 spadek populacji Aglomeracji Wałbrzyskiej ujemny przyrost naturalny starzenie się społeczeństwa ujemne saldo migracji wewnętrznych niska mobilność zawodowa mieszkańców AW wskaźnik bezrobocia i ubóstwa wyższy niż średnia dla województwa nieadekwatne do zachodzących procesów demograficznych rozmieszczenie żłobków, przedszkoli i szkół wyniki w nauce uczniów AW utrzymujące się poniżej średniej dla regionu niezadowalający stan infrastruktury edukacyjnej luka technologiczna między szkolnictwem a biznesem ograniczona dostępność całodobowych i dziennych ośrodków wsparcia osób niepełnosprawnych i starszych niska dostępność do opieki zdrowotnej

Obszary wsparcia zaproponowane dla sfery społecznej w ramach Celów Polityki Spójności **1.4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym oraz 1.5 Europa bliżej obywateli, to:**

1. Przeciwdziałanie występowaniu sfery ubóstwa oraz wykluczenia społecznego;
2. Inwestycje w rozwój mieszkań komunalnych, socjalnych;

3. Inwestycje mające na celu zapewnienie całodobowej oraz dziennej opieki nad osobami niepełnosprawnymi i starszymi;
4. Inwestycje mające na celu rozwój opieki żłobkowej i przedszkolnej z pobudzeniem aktywności zawodowej opiekunów dzieci;
5. Poprawa poziomu edukacji podstawowej i średniej wraz z rozwojem infrastruktury edukacyjnej;
6. Inwestycje w rozwój opieki medycznej oraz uzdrowiskowej na obszarze AW;
7. Rozwój działalności ośrodków kulturowych Aglomeracji wraz z poszerzeniem oferty oraz inwestycjami w niezbędną infrastrukturę i wyposażeniem placówek;
8. Inwestycje mające na celu rozwój bazy sportowo-rekreacyjnej Aglomeracji Wałbrzyskiej;
9. Inwestycje w szeroko pojętą rewitalizację społeczną i infrastrukturalną.

W sferze przestrzennej analizie poddano: dostępność sieci wodno-kanalizacyjnej, gospodarkę odpadami z uwzględnieniem recyklingu, zasób mieszkaniowy, stan środowiska, dostępność komunikacyjna i cyfryzacja. Badania objęły między innymi odsetek gospodarstw domowych korzystających z sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej, w tym w ujęciu przestrzennym. Szczególną wagę poświęcono analizie sytuacji w zakresie liczby mieszkań, stanu technicznego budynków oraz standardu wyposażenia (instalacje CO, łazienki). Pod uwagę wzięto również wyniki naborów wniosków o dofinansowanie projektów dotyczących rewitalizacji części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych, organizowanych w ramach ZIT AW, pod kątem oceny potrzeb modernizacyjnych. Przeanalizowano system gospodarki odpadami - ilość masy zbieranych odpadów zmieszanych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (obecnie i w porównaniu do roku 2012). Szczególną uwagę zwrócono na aspekty neutralności klimatycznej w odniesieniu do sztanarowego programu UE - Europejskiego Zielonego Ładu. W tej części diagnozy analizowano wyzwania związane z wykorzystaniem OZE (eksploatacji elektrowni wiatrowych, wodnych, kolektorów słonecznych) i problem niskiej emisji. Przeanalizowano główne przekroczenia norm w zanieczyszczeniu powietrza, ich źródła (jak przestarzałe systemy ogrzewania i wysokochłonne energetycznie budynki, inna infrastruktura publiczna), w tym pod kątem rezultatów organizowanych przez ZIT AW naborów wniosków o dofinansowanie w zakresie wymiany wysokoemisyjnych źródeł ciepła oraz termomodernizacji budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej. Osobnej analizie poddano kwestię zrównoważonego transportu publicznego. Temat ten zdiagnozowano na podstawie *Zintegrowanego Programu Transportu Publicznego na lata 2014-2025 dla 22 gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej* pod kątem m.in. stanu infrastruktury i rynku transportowego na obszarze AW (w tym charakterystyka sieci drogowej, sieci dróg dla rowerów) oraz działań inwestycyjnych poprawiających jakość transportu aglomeracyjnego. Skalę potrzeb w zakresie inwestycji w e-usługi publiczne na obszarze ZIT AW przeanalizowano na podstawie naborów wniosków o dofinansowanie organizowanych przez ZIT AW w zakresie e-usług publicznych w perspektywie finansowej 2014-2020. Walory przyrodnicze AW analizowano na podstawie danych GUS - powierzchni obszarów prawem chronionych oraz ich przyrostu w badanym okresie. Wymienione zostały również wyznaczone w AW obszary Natura 2000, których występowanie powoduje konieczność podejmowania działań ochronnych, w tym z możliwością współfinansowania ze środków UE. Przykłady ww. działań opisano na podstawie konkursów organizowanych przez ZIT AW w celu ochrony i udostępnienia zasobów przyrodniczych Aglomeracji.

Tabela 3. Sfera przestrzenna

SFERA PRZESTRZENNA	
POTENCJAŁY ROZWOJOWE	PROBLEMY ROZWOJOWE

<ul style="list-style-type: none"> • inwestycje w rozwój i poprawę stanu dróg publicznych z towarzyszącą infrastrukturą umożliwiającą alternatywne środki komunikacji (np. rowery) • tworzenie międzygminnych połączeń transportu zbiorowego oraz inteligentnych systemów zarządzania transportem • potencjał do rozwoju OZE zasilanych wodami płynącymi • bogaty zasób różnorodnych walorów przyrodniczych oraz krajobrazowych • inwestycje w infrastrukturę mającą na celu ukierunkowanie ruchu turystycznego na terenach chronionych i cennych przyrodniczo oraz budowę, przebudowę i doposażenie miejsc edukacji ekologicznej • rozwój budownictwa mieszkaniowego • inwestycje w rozwój cyfryzacji głównie w instytucjach publicznych oraz zdrowotnych AW • wzrost liczby wyremontowanych budynków i przestrzeni publicznych w wyznaczonych obszarach wskazanych w planach i programach rewitalizacji na obszarze AW 	<ul style="list-style-type: none"> • potencjalne skutki pandemii COVID-19 • wykluczenie komunikacyjne AW • zły stan techniczny dróg i połączeń kolejowych • brak dobrze funkcjonujących połączeń międzygminnego transportu zbiorowego • ograniczenia w realizacji inwestycji infrastrukturalnych na terenach cennych przyrodniczo lub w ich sąsiedztwie • przestarzały, zdekapitalizowany zasób mieszkaniowy (brak modernizacji energetycznej budynków, przestarzały, często węglowy system ogrzewania) • zdekapitalizowane budynki i przestrzenie publicznych w wyznaczonych obszarach wskazanych w planach i programach rewitalizacji na obszarze AW • przekroczenie dopuszczalnych norm PM 2,5, PM 10 oraz CO2 na obszarze AW • ze względu na ukształtowanie terenu wysokie koszty budowy sieci niezbędnych mediów (kanalizacja, wodociągi, gaz) • niewystarczający udział recyklingu w ogólnej masie odpadów komunalnych w gminach AW • niewystarczający dostęp do szerokopasmowego Internetu w gospodarstwach domowych, placówkach edukacyjnych, placówkach publicznych oraz przedsiębiorstwach na terenach, na których nie są przewidziane inwestycje komercyjne ze względu na ich niedochodowość
--	--

Obszary wsparcia zaproponowane dla sfery przestrzennej w ramach Celów Polityki Spójności **1.2 Bardziej przyjazna dla środowiska bezemisyjna Europa, 1.3 Lepiej połączona Europa oraz 1.5 Europa bliżej obywateli, to:**

1. Inwestycje w rozwój sieci wodno-kanalizacyjnej na obszarze AW;
2. Działania wspierające zwiększenie udziału recyklingu w ogólnej liczbie odpadów oraz zmniejszenie wytwarzania odpadów;
3. Poprawa i podniesienie standardu komunalnego zasobu mieszkaniowego;
4. Ograniczenie niskiej emisji na obszarze AW poprzez inwestycje w wymianę wysokoemisyjnych źródeł ciepła;
5. Inwestycje mające na celu rozwój transportu: miejskiego, aglomeracyjnego, alternatywnego jako pozytywnie wpływające na poprawę stanu środowiska AW wraz z inwestycjami w rozwój niezbędną infrastrukturą drogową i rowerową;
6. Inwestycje w rozwój cyfryzacji na obszarze AW w jednostkach administracji publicznej, przedsiębiorstwach, placówkach edukacyjnych, zakładach opieki zdrowotnej;
7. Ochrona zasobu przyrodniczego Aglomeracji Wałbrzyskiej.

1.4 LISTY PROJEKTÓW ZGŁOSZONYCH W RAMACH PLANU DZIAŁAŃ ZIT AW NA LATA 2021-2027

W tabeli poniżej wskazane zostały projekty zgłoszone w trakcie otwartego naboru projektów realizowanego w 2020 r. zarówno w ramach prac nad Strategią Sudety 2030 jak i uzupełniającego naboru skierowanego do 28 gmin Sygnatariuszy Deklaracji o współpracy w ramach ZIT AW w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027. W tabeli wskazano projekty zintegrowane i partnerskie z uwzględnieniem kategorii interwencji wynikających

z projektów Rozporządzeń dot. Polityki Spójności UE w okresie 2021-2027 (w podziale na źródło finansowania w zakresie środków UE (EFRR I EFS +). Projekty realizują po kilka kategorii interwencji wynikających z projektów rozporządzeń i dotyczą poszczególnych sfer – społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Wskazuje to na fakt, że współpraca gmin i podmiotów w ramach ZIT sprzyja większej liczbie inicjatyw oddolnych oraz wzmacnia zdolności samorządów lokalnych do współpracy.

Tabela 4. Dominujące kategorie zakresu interwencji

Termin rozpoczęcia realizacji projektu - kwartał, rok	Termin zakończenia realizacji projektu - kwartał, rok	Budżet projektu	Dominująca kategoria zakresu interwencji
I 2022	IV 2027	3 000 000,00	011 Rozwiązania ICT, usługi elektroniczne, aplikacje dla administracji
I 2022	IV 2024	25 000 000,00	011 Rozwiązania ICT, usługi elektroniczne, aplikacje dla administracji
I 2022	IV 2025	150 000 000,00	011 Rozwiązania ICT, usługi elektroniczne, aplikacje dla administracji
IV 2021	IV 2027	42 000 000,00	016 Rozwój umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, przemian przemysłowych i przedsiębiorczości
II 2021	IV 2026	615 000 000,00	025 Renowacja istniejących budynków mieszkalnych dla celów efektywności energetycznej, projekty demonstracyjne i środki wsparcia
I 2023	IV 2025	92 000 000,00	029 Energia odnawialna: słoneczna
II 2021	IV 2026	20 000 000,00	046 Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów
II 2021	IV 2027	127 000 000,00	074 Tabor na potrzeby czystej komunikacji miejskiej
II 2021	IV 2024	130 000 000,00	091 Pozostała infrastruktura społeczna przyczyniająca się do włączenia społecznego
II 2021	IV 2024	75 000 000,00	108 Wsparcie rozwoju umiejętności cyfrowych

Tabela 5. Projekty gmin AW w ramach prac nad Planem ZIT AW 2021-2027 zgłoszone w poszczególnych celach polityki spójności

	Wartość całkowita projektu [PLN]	Wartość wydatków kwalifikowanych projektu	Wartość dofinansowania (max 70%)	Ilość projektów priorytetowych
CP1	304 051 600,00	272 301 600,00	189 696 030,00	3
CP2	2 581 178 000,00	2 571 349 000,00	1 797 107 000,00	69
CP3	292 000 000,00	292 000 000,00	204 400 000,00	9
CP4	663 272 000,00	660 959 000,00	462 666 200,00	25
CP5	304 051 600,00	272 301 600,00	189 696 030,00	27

Projekty własne Gminy Wałbrzych zgłoszone do Planu ZIT AW 2021-2027

1. Zintegrowany projekt Dekarbonizacji i przejścia Wałbrzycha na zieloną energię poprzez ograniczenie emisji gazów cieplarnianych dzięki zmniejszeniu energochłonności budynków, wymianie starych kotłów CO na paliwa kopalne, montaż energooszczędnego oświetlenia drogowego oraz wdrożenie alternatywnych źródeł energii w budownictwie mieszkaniowym (wartość projektu 615 mln zł.)
2. Wałbrzyski Autobus Wodorowy – 127 mln zł.
3. Kompleksowa rewitalizacja pogórnicych dzielnic Śródmieścia Wałbrzycha – 130 mln zł.
4. Dekarbonizacja Subregionu Wałbrzyskiego i ograniczenie emisji gazów cieplarnianych poprzez transformację infrastruktury energetycznej Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej Spółka w Wałbrzychu polegającą na budowie instalacji solarnej z magazynem ciepła oraz gazowej instalacji kogeneracyjnej wraz z pompami ciepła (sekcja wysokotemperaturowych pomp ciepła, gazową absorpcyjną pompą ciepła oraz buforem ciepła) – 70 mln zł.
5. Budowa farm fotowoltaicznych o mocy 17 MWe na terenie Wałbrzyskiego Klastra Energetycznego w celu stworzenia samowystarczalnego energetycznie obszaru 4 gmin wraz z budową magazynu energii o mocy 6 MWe. – 92 mln zł.
6. Ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i ograniczenie wytwarzanych odpadów poprzez wzmocnienie gospodarki odpadami w obiegu zamkniętym – 98 mln zł.
7. Budowa zakładu uzdatniania wody w oparciu o źródło w postaci samowypływu wód pokopalnianych ze sztolni odwodnieniowej Fryderyk-Wilhelm wraz z ciągiem technologicznym przeróbki osadów z uzdatniania wody oraz instalacją do wykorzystania ciepła geotermalnego z ujmowanej wody i farmą fotowoltaiczną – 120 mln zł.
8. Zintegrowany system zarządzania jakością powietrza na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej – 3 mln zł.
9. Nowe funkcje - nowe życie zdegradowanych obszarów przemysłowych w centrum Wałbrzycha – 50 mln zł.
10. Adaptacja na cele muzealne zakładu przeróbki mechanicznej węgla w zabytkowym kompleksie dawnej KWK Julia w Wałbrzychu – 37 mln zł.
11. Opracowanie i wdrożenie systemu zarządzania wałbrzyskimi placówkami oświatowymi - 4 mln zł.
12. Wałbrzyska młodzież otwarta na świat - Centrum Doskonalenia Zawodowego dla uczniów szkół podstawowych, ponadpodstawowych i zawodowych – 10,5 mln zł.
13. Poprawa efektywności energetycznej 28 budynków oświatowych Gminy Wałbrzych przewidzianych do realizacji w zakładanej obecnie formule partnerstwa publiczno-prywatnego, przyczyniająca się do zrealizowania celu – dekarbonizacji Subregionu Wałbrzyskiego do 2030 roku – 15 mln zł.
14. „Adaptacja na cele muzealne historycznej Lisiej Sztolni z 1794 r. i przywrócenie w niej ruchu turystycznego” - 16,5 mln zł.
15. Centrum szkoleniowe zaawansowanych technologii informatycznych, typu IT, Big Data, Cyber Bezpieczeństwo oraz Numerycznej Mechaniki Płynów – 42 mln zł.
16. Funkcjonalny ogród miejski w centrum Wałbrzycha dostępny dla wszystkich – jako metoda renaturalizacji i dekontaminacji terenu wraz ze zmianą jego przeznaczenia – 20 mln zł.
17. Program rozwoju kadr systemu pomocy społecznej i wsparcia rodziny – jako szansa dla niwelowania skutków związanych z pandemią wywołaną przez COVID-19 – 2 mln zł.
18. Program rozwoju ekonomii społecznej – jako szansa dla niwelowania skutków związanych z pandemią wywołaną przez COVID-19 – 5 mln zł.

Gdyby zrealizować wszystkie zintegrowane projekty partnerskie w Aglomeracji Wałbrzyskiej można by:

- Wybudować ok. 200 km dróg rowerowych,
- Poddać termomodernizacji ponad 1200 budynków (w tym: zmodernizować wysokoemisyjne źródła ciepła),
- Zakupić 30 szt. autobusów nisko lub bezemisyjnych,
- Wyposażyć w sprzęt TIK ponad 80 szkół i placówek oświaty,
- Objąć wsparciem ok. 10 obiektów turystycznych, zabytkowych i rekreacyjnych,
- Objąć wsparciem 3 inkubatory przedsiębiorczości.

Diagnoza projektów partnerskich ZIT AW na lata 2021-2027

- Projekty Partnerskie w wysokim stopniu realizują Deklarację Samorządów Subregionu Wałbrzyskiego. Dekarbonizacja 2030.
- Inwestycje, zgodnie z założeniami Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027, wynikają z wcześniej przeprowadzonych analiz i ujęcia ich w obowiązujących dokumentach strategicznych, np. Strategii Rozwoju Lokalnego, Planów Ochrony Powietrza, Planów Gospodarki Emisyjnej, Planów Rewitalizacji. Większość projektów została także ujęta w Strategii Sudety 2030 i jest zgodna z obowiązującą Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego.
- Powyższe dokumenty zostały przyjęte Uchwałami Rad Gmin i mają okres obowiązywania do roku 2025 lub 2030. Ich proces uchwalania i konsultacji został przeprowadzony zgodnie z wymogami dla dokumentów strategicznych. Dlatego możliwa była tak szybka identyfikacja propozycji projektów.

1.5 PRACE ZWIĄZANE Z TWORZENIEM PLANU WYKONAWCZEGO DO STRATEGII ROZWOJU SUDETY 2030

Inicjatywę Sudety 2030 tworzy 108 Jednostek Samorządu Terytorialnego, które przyjęły Deklarację w sprawie współpracy samorządów południa i zachodu Dolnego Śląska dla poprawy warunków rozwoju społeczno - gospodarczego i życia mieszkańców (dalej Sygnatariusze). Sygnatariusze deklaracji zawarli również porozumienie regulujące zasady współpracy pomiędzy JST oraz opracowali i uchwalili Strategię Rozwoju Sudety 2030.

W związku z początkiem nowego okresu programowania Unii Europejskiej 2021-2027 w trakcie Walnego Zgromadzenia Sygnatariuszy Porozumienia, które odbyło się 07.10.2019 r. w Jaworze, zdecydowano o podjęciu działań zmierzających do opracowania Programu Wykonawczego do Strategii Rozwoju Sudety 2030 (dalej Program). Dokument będzie jednym z narzędzi do ubiegania się o wsparcie Inicjatywy Sudety 2030 środkami pochodzącymi z budżetu Polityki Spójności Unii Europejskiej w okresie 2021-2027, w szczególności w ramach Celu Polityk 5 Europa bliżej obywateli przez wspieranie oddolnych strategii rozwoju i zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich w całej UE. Przyjęto, że tworzenie Programu bazować będzie na diagnozie potrzeb projektowych zgłoszonych przez Sygnatariuszy. Rozwój regionalny opiera się na wewnętrznych i zewnętrznych czynnikach rozwoju oraz różnych modelach prowadzonej polityki regionalnej. Obecnie podkreśla się wagę podejścia terytorialnego. Podejście to koncentruje się na modelowaniu działań rozwojowych w silnej korelacji z uwarunkowaniami przestrzennymi. W rezultacie, w planowaniu rozwoju kluczowe stają się uwzględniane różnych atrybutów funkcjonalnych obszaru. Diagnozę rozwoju Obszaru przeprowadzono z uwzględnieniem sfer: gospodarczej, społecznej i przestrzennej. Diagnozę kończy analiza SWOT, będąca jednocześnie podsumowaniem przeprowadzonych badań. Analiza SWOT zawiera wyselekcjonowane, kluczowe czynniki, które w największym stopniu winny decydować o przyszłości Obszaru. Diagnoza została przygotowana przede wszystkim na podstawie

danych pochodzących ze statystyki publicznej – Banku Danych Lokalnych GUS⁴. Przyjęcie za podstawę opracowania danych GUS zapewnia porównywalność tych danych w czasie i przestrzeni. W rezultacie możliwa była zarówno analiza pozycji Obszaru Sudety na tle województwa dolnośląskiego, jak i jego wewnętrznego zróżnicowania. Dodatkowo wykorzystanie danych statystycznych umożliwiło ukazanie zmian jakie zachodziły zarówno na Obszarze Sudety, jak i w poszczególnych powiatach na przestrzeni lat 2014-2018/2019.

Tabela 6. Analiza SWOT obszaru Inicjatywy Sudety 2030 w Programie Wykonawczym do Strategii Sudety 2030

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> Potencjał do wielokierunkowego rozwoju, w tym rozwoju przemysłu i turystyki Różnorodność walorów przyrodniczo-krajobrazowych 	<ul style="list-style-type: none"> Problemy demograficzne, odpływ ludności, ujemny przyrost naturalny, szybko postępujący proces starzenia się społeczeństwa Ograniczona podaż ofert pracy dla osób z wyższym wykształceniem Niezadawalająca dostępność komunikacyjna poszczególnych powiatów, zły stan nawierzchni wielu dróg, brak kluczowych obwodnic miast Problemy z niską emisją, nasilające się w okresie grzewczym Niższy niż w regionie udział sektora kreatywnego w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych Brak silnego centrum naukowo-badawczego
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> Dostępność funduszy unijnych wspierających przedsiębiorczość oraz innowacyjność przedsiębiorstw Duży potencjał związany z rozwojem gospodarki senioralnej, w tym z „opieką nad seniorami” 	<ul style="list-style-type: none"> Postępujący proces starzenia się społeczeństwa, związany m.in. z odpływem młodych i wykształconych ludzi Odpływ inwestorów w związku ze zmianami zasad funkcjonowania SSE Stagnacja i wzrost bezrobocia

BUDŻET PROGRAMU WYKONAWCZEGO

Budżet niniejszego Programu Wykonawczego został oszacowany na podstawie projektów zgłaszanych przez poszczególne gminy – Sygnatariuszy Porozumienia. Zgłoszone projekty zostały zweryfikowane m.in. pod kątem realizacji celów Strategii Rozwoju Sudety 2030 z zastosowaniem 3 kategorii rekomendacji:

- TAK dla projektów realizujących cele Strategii Rozwoju Sudety 2030,
- NIE dla projektów nierealizujących celów Strategii Rozwoju Sudety 2030,
- WARUNKOWO dla projektów, które po odpowiednim przeformułowaniu mogą realizować cele Strategii Rozwoju Sudety 2030

⁴ Źródło: http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks.

Sygnatariusze Porozumienia zgłosili 1408 projektów na łączną kwotę 4.323.301,66 tys. PLN. W wyniku przeprowadzonej weryfikacji do Programu Wykonawczego zostało zgłoszonych ostatecznie 1035 projektów realizujących cele Strategii Rozwoju Sudety 2030 oraz 265 projektów warunkowych.

Najwięcej projektów (219) wpisuje się w cel operacyjny 2.1 Podnoszenie jakości infrastruktury społecznej i mieszkaniowej. Najwięcej środków, bo aż 723.710,53 tys. PLN będzie potrzebne na realizację celu operacyjnego 4.3 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych i produkcji energii ze źródeł odnawialnych, w ramach którego zgłoszono 202 projekty.

Tabela 7. Wartość zgłoszonych projektów dla poszczególnych celów operacyjnych Strategii Sudety 2030

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Wartość projektów realizujących cele [tys. PLN]	Wartość projektów warunkowych [tys. PLN]
1. Bardziej inteligentne terytorium	1.1 Wspieranie form integracji regionu	100	800
	1.2 Tworzenie warunków do inkubacji i zakorzenienia się nowych MSP	25 040,00	0
	1.3 Wspieranie innowacji w przedsiębiorstwach	800	0
	1.4 Wspieranie inicjatyw klastrowych i kooperacji biznes-nauka	2 300,00	0
	1.5 Tworzenie atrakcyjnych warunków do inwestowania	21 107,00	19 992,00
2. Terytorium bliżej obywateli	2.1 Podnoszenie jakości infrastruktury społecznej i mieszkaniowej	611 554,60	221 135,30
	2.2 Podnoszenie poziomu edukacji dzieci i młodzieży oraz dostosowanie do potrzeb rynku pracy	279 534,54	26 386,00
	2.3 Rozwój infrastruktury i usług "srebrnego sektora" (dla osób starszych)	81 006,00	0
	2.4 Aktywizacja społeczna osób starszych	91 567,00	2 000,00
	2.5 Integracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	133 124,00	22 891,00
3. Lepiej skomunikowane terytorium	3.1 Dobra komunikacja regionu z zewnętrznymi biegunami wzrostu gospodarczego (Wrocław, Warszawa, Aglomeracja Śląska, Praga, Brno, Drezno, Berlin)	0,00	0,00

	3.2 Nowa jakość powiązań wewnętrznych między głównymi miastami i ośrodkami turystyczno - uzdrowiskowymi	67 913,00	259 970,00
	3.3. Upowszechnienie dostępu do Internetu wysokiej prędkości	0,00	0,00
	3.4 Rozwój transportu publicznego (aglomeracyjnego, integrującego region)	33 587,00	22 000,00
4. Terytorium przyjazne dla środowiska, wykorzystujące swój potencjał	4.1. Ochrona i rewitalizacja walorów przyrodniczych	692 259,69	78 290,00
	4.2. Ochrona, rewitalizacja i udostępnianie walorów kulturowych	209 168,00	74 557,00
	4.3 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych i produkcji energii ze źródeł odnawialnych	723 710,53	7 047,00
	4.4 Rozwój infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i uzdrowiskowej	337 363,00	98 110,00
	4.5 Zintegrowany marketing terytorialny	2 716,00	17 029,00

Na uwagę zasługuje fakt, iż w ramach dwóch celów operacyjnych (3.1 oraz 3.3) nie zostały zgłoszone żadne projekty. Natomiast 93 zgłoszone przez Sygnatariuszy projekty, na łączną kwotę 135.812,00 tys. PLN, nie zostały przypisanych do żadnego z celów operacyjnych Strategii Sudety 2030, a tym samym ujętych w powyższej tabeli. Strategia w części dotyczącej celów strategicznych i operacyjnych nie nawiązuje bezpośrednio do przedmiotu tych projektów, które w znacznej mierze obejmowały m.in.: sieć dróg lokalnych, fizyczną regenerację przestrzeni publicznej (rewitalizacja) oraz e-usługi publiczne. Są to zidentyfikowane obszary, które mogą być wspierane w nowym okresie programowania UE 2021 -2027, a nie zostały wyraźnie uwzględnione w części dotyczącej celów operacyjnych Strategii. W praktyce oznacza to, że projekty tego typu będą realizowane z udziałem środków UE w Polsce jednak nie będą dot. Strategii Rozwoju Sudety 2030.

Realizacja założeń Strategii będzie wymagała zaangażowania środków finansowych na poziomie 3.312.850,36 tys. PLN, w tym głównie na projekty twarde. Wartość projektów infrastrukturalnych prawie pięciokrotnie przekracza wartość zgłoszonych przedsięwzięć społecznych. W poniższej tabeli zostały ujęte projekty w podziale na przedsięwzięcia infrastrukturalne (projekty twarde) oraz społeczne (projekty miękkie).

Tabela 8. Wartość zgłoszonych projektów społecznych i infrastrukturalnych

Rodzaj projektów	Wartość projektów [tys. PLN]	Wartość projektów warunkowych [tys. PLN]
Projekty społeczne (miękkie)	477 483,87	105 868,00

Projekty infrastrukturalne (twarde)	2 835 366,49	744 339,30
RAZEM	3 312 850,36	850 207,30

2 PROGRAM ROZWÓJ LOKALNY

Wiosną 2019 roku ówczesne Ministerstwo Rozwoju Regionalnego ogłosiło konkurs dla 205 średnich miast polskich tracących funkcje społeczno-gospodarcze na opracowanie programu rozwoju lokalnego który zostanie w części sfinansowany kilkunastu miastom wybranym w konkursie po II etapie. Program jest finansowany z Funduszy Norweskich a każdy zwycięzca otrzyma do 10 ml euro na realizację wybranych działań. Miasto Wałbrzych złożyło w I etapie konkursu swoją aplikację, która została dobrze oceniona i wspólnie z 53 innymi miastami zostało zakwalifikowani do II etapu. Pod koniec 2020 roku Miasto Wałbrzych przesało do ministerstwa dwa dokumenty: Programu Rozwoju Lokalnego oraz Programu Rozwoju Instytucjonalnego miasta. W III etapie, który rozpocznie się w pierwszej połowie 2021 roku 15 zwycięskich miast rozpocznie proces wdrażania i realizacji założeń obu programów.

2.1 GŁÓWNE ELEMENTY PROGRAMU ROZWOJU INSTYTUCJONALNEGO GMINY WAŁBRZYCH

Metodologia

Do przedstawienia sytuacji instytucjonalnej Wałbrzycha wykorzystano statystyki publiczne (BDL), dane własne Urzędu Miasta, w szczególności badanie satysfakcji klienta, przedsiębiorcy i mieszkańca, badanie satysfakcji pracowników, analizę kontroli zarządczej oraz dwa narzędzia analityczne Związku Miast Polskich (ZMP): Monitor rozwoju Lokalnego (MRL) i Monitor Miast (MM). Na potrzeby wykonania analizy porównawczej wybrano 5 średnich miast o wspólnych z Wałbrzychem cechach (ilość mieszkańców, przemysłowa historia, byłe miasta wojewódzkie), są to Legnica, Jelenia Góra, Konin, Kalisz oraz Włocławek - w dalszej części miasta te są oznaczane jako miasta "referencyjne" w odróżnieniu od miast z grupy porównawczej zdefiniowanej w MRL. Na potrzeby opracowania pozyskano szereg informacji umożliwiających porównanie rozwoju instytucjonalnego ww. Miast. W opracowaniu wykorzystano także narzędzia ZMP tj. arkusze samooceny oraz materiały wypracowane podczas warsztatów OECD, wnioski z wywiadów z liderami społecznymi oraz liderami instytucjonalnymi, prace analityczne zakończono analizą SWOT.

W **diagnozie stanu administracji gminy Wałbrzych** przeanalizowano następujące aspekty funkcjonowania administracji:

- zarządzanie strategiczne
- zarządzanie finansami
- koordynację działań wewnątrz JST
- jakość i dostępność usług publicznych
- zarządzanie zasobami ludzkimi
- partnerstwo, przejrzystość, aktywność społeczna.

Diagnoza stanu administracji gminy Wałbrzych została zakończona syntezą z samooceny według formularz OECD. Zakres tematyczny syntezy w zakresie:

- **wzmocnienia rozwoju lokalnego** - wskazał na konieczność rozwoju komunikacji wewnętrznej w urzędzie i jednostkach gminy oraz powołanie komórki, która gromadziłaby, analizowała i udostępniała wszystkie dane i wskaźniki,
- **doskonalenia świadczenia usług** – nadal brakuje wielu elementów składających się na dobrze rozwinięte e-usługi i zaawansowane miasto smart. Brak możliwości świadczenia usług drogą elektroniczną determinuje potrzebę rozwoju tych usług. W tym zakresie, także uznano za niezbędne powstanie komórki analiz,
- **wzmocnienia wewnętrznych procesów zarządzania** – nisko oceniono komunikację i koordynację działań w urzędzie pomiędzy poszczególnymi biurami i jednostkami organizacyjnymi. Wskazano na brak szkoleń podnoszących umiejętności np. radzenia sobie ze stresem, obsługi klienta, zarządzania czasem i wypalenia zawodowego.

Diagnoza deficytów i problemów w zakresie współpracy z zewnętrznymi interesariuszami – w rozdziale przeanalizowano:

1. Jakość usług świadczonych przez Urząd Miejski w Wałbrzychu i instytucje samorządowe, skupiając się na badaniach satysfakcji klienta w okresie ostatnich 3 lat,
2. Proces przebiegu informacji, komunikacji między biurami, komunikacji z kierownictwem, opierając się na badaniach satysfakcji pracowników, wyrażone w obszarach: obiegu informacji i komunikacji, Smart City, e-urząd, motywowanie pracowników i odnoszenie kwalifikacji pracowników,
3. Dostępność usług dla osób niepełnosprawnych.

Diagnozę deficytów i problemów w zakresie funkcjonowania lokalnej administracji i współpracy z zewnętrznymi interesariuszami zakończono analizą SWOT obejmującą 6 obszarów wynikających z diagnozy stanu administracji gminy Wałbrzych. Analiza SWOT przeprowadzona przez członków zespołu miejskiego oraz pracowników Urzędu Miejskiego potwierdziła deficyty wynikające z formularza samooceny OECD. W słabych stronach wskazano na brak aktualizowanych na bieżąco baz danych, brak narzędzi informatycznych wspomagających zarządzanie projektami, pełnego wdrożenia i zintegrowania e-usług, brak planów szkoleń podnoszących tzw, umiejętności miękkie. Szanse upatruje się w wykorzystaniu IT w zarządzaniu miastem, rozwój Smart Citi, wdrożenie e-usług przyjaznych dla mieszkańców oraz potencjale dobrze wykształconych pracowników.

2.2 CELE I POTRZEBY ROZWOJOWE PLANU ROZWOJU INSTYTUCJONALNEGO

Na warsztatach strategicznych GROW wykreowaliśmy wizję Wałbrzycha za 10 lat jako atrakcyjnego miejsca do życia, do pracy i wypoczynku, ze zróżnicowaną ale kompletną ofertą mieszkaniową, skierowaną szczególnie dla młodych małżeństw i dla seniorów, miasta z czystym powietrzem, stosującym odnawialne źródła energii, z cyfrowymi usługami publicznymi i rynkowymi oraz nowoczesnym przemysłem, miasta z którego licznych atrakcji turystycznych i kulturalnych korzysta coraz więcej odwiedzających. **Zielonego miasta szans.** Z tak zdefiniowanej wizji i drzewa problemów skonstruowaliśmy drzewo celów z celem nadrzędnym dla Planu Rozwoju Instytucjonalnego: wzrostu zdolności administracji do stymulowania rozwoju, poprzez cyfryzację zasobów informacyjnych miasta jak i wszystkich usług publicznych, aby zagwarantować efektywne współzrządzenie miastem.

W rozdziale przedstawiono główne potrzeby do realizacji celu nadrzędnego:

- wdrażanie nowoczesnych technologii i rozwój usług elektronicznych oparty na formule smart city,
- zwiększenie wykorzystania e-usług w Gminie,
- rozwiązania poprawiające dostęp do Urzędu i jednostek gminy osobom z niepełnosprawnościami,

- podnoszenia kwalifikacji oraz kompetencji pracowników Urzędu Miejskiego i jednostek gminy Wałbrzych,
- uruchomienie biura zamiany mieszkań.

Opis działań do podjęcia:

- wdrażanie nowoczesnych technologii i rozwój usług elektronicznych oparty na formule smart city, w którym oprócz budowy Systemu Informacji Przestrzennej (GIS), zgłoszono opracowanie Strategii Smart City, utworzenie Biura Zarządzania Miastem i cyfrowy system zarządzania miejskimi placówkami oświatowymi;
- zwiększenie wykorzystania e-usług w Gminie, poprzez uruchomienie Zintegrowanego Portalu Interesanta i Business Helpdesku. Planuje się rozwój e-usług dla mieszkańców Wałbrzycha poprzez stworzenie, integrację i standaryzację Zintegrowany Portalu Interesanta oraz opracowanie otwartego środowiska pozwalającego na swobodną integrację i wymianę danych i metod eUsług. Zakłada się przeszkolenie pracowników do obsługi wdrożonych nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- rozwiązania poprawiające dostęp do Urzędu i jednostek gminy osobom z niepełnosprawnościami, obejmujące w pierwszym rzędzie wykonanie pełnego audytu dostępności miasta zgodnie ze standardami Programu Dostępność+, opracowanie dokumentacji usunięcia barier architektonicznych w 20 budynkach publicznych, przeszkolenie pracowników Urzędu i jednostek podległych w zakresie obsługi osób z dysfunkcjami i nauka języka migowego, do lepszej obsługi niepełnosprawnych oraz poprawę obsługi niepełnosprawnych w gminnych budynkach publicznych;
- podnoszenia kwalifikacji oraz kompetencji pracowników Urzędu Miejskiego i jednostek gminy Wałbrzych poprzez udział w szkoleniach i studiach podyplomowych, co wpłynie na poprawę zdolności instytucjonalnych i podniesienie standardów funkcjonowania Urzędu i jednostek gminnych. Zidentyfikowano i zaplanowano szkolenia:
 1. Zarządzanie zespołem i Motywowanie pracowników,
 3. Zarządzanie czasem i Obsługa klientów,
 5. Wypalenie zawodowe,
 6. Radzenie sobie ze stresem – działanie w stresie,
 7. Skuteczny łowca talentów – rekrutacja pracowników,
 8. Umiejętności informatyczne – nie tylko dla informatyków,
 9. Obsługa platformy GIS i Szkolenia Smart City.
- uruchomienie Biura Zamiany Mieszkań – zdefiniowane w ramach działania Zamieszkać w Wałbrzychu (PRL), jako rozwiązywania zasadniczych problemów demograficznych i mieszkaniowych. Przedsięwzięcie będzie polegać na utworzeniu biura, które będzie oferować swoje usługi w modelu mieszkańcy – gmina – mieszkańcy lub mieszkańcy – mieszkańcy. Biuro ma służyć wsparciu w doborze odpowiedniego lokalu dla mieszkańca, który np. stwierdził, że obecny metraż jest dla niego zbyt duży.

Partycypacja społeczna:

- Udział przedstawicieli społeczności lokalnej i pracowników jest zarówno celem dobrego rozwoju jak i środkiem jego osiągnięcia. Dlatego, w ramach procesu przygotowania, jak i wdrażania Planu Rozwoju Instytucjonalnego, lokalna społeczność Wałbrzycha i pracownicy urzędu oraz jednostek są włączani do realizacji planu.
- Część rozwiązań partycypacji oraz współdecydowania jest stosowana w ramach działania naszego Urzędu. Z pewnością wśród tych narzędzi są takie, które zamierzamy na trwale stosować i wdrożyć do naszej codziennej praktyki to:
 1. Cykliczne spotkania z Prezydentem Miasta Wałbrzycha w dzielnicach Wałbrzycha

2. Badania ankietowe wśród pracowników Urzędu Miejskiego i jednostek gminy,
3. Badania satysfakcji klienta
4. Badania ankietowe wśród wałbrzyskich przedsiębiorców,
5. Certyfikacja ISO.

W pracach nad PRI przygotowano harmonogram podejmowanych działań, dokonano analizy wszystkich ryzyk oraz reakcji na ich pojawienie się. Opracowano system wdrażania i procedurę modyfikacji Planu Rozwoju Instytucjonalnego oraz monitoring realizacji działań. Na koniec opracowano tabelę rezultatów i produktów PRI Wałbrzycha.

Tabela 9. Rezultaty i produkty Planu Rozwoju Instytucjonalnego Wałbrzycha

REZULTAT 1	Wsparcie optymalizacji lokalnej administracji⁵ publicznej
Produkt 1	Przeprowadzenie szkolenia z zakresu doskonalenia zarządzania lub doskonalenia świadczonych usług publicznych
Produkt 2	Przeprowadzone spotkania edukacyjne/ konsultacyjne nt lokalnych mechanizmów partycypacji
Produkt 3	Wdrożone nowe rozwiązanie instytucjonalne zmierzające do usprawnienia i podniesienia standardu działania
Produkt 4	Przeprowadzone spotkania dla mieszkańców: Jak skutecznie brać udział w konsultacjach społecznych?
REZULTAT 2⁶	Rozwój Wałbrzycha poprzez wzrost zdolności lokalnej administracji
Produkt 1	Uruchomiona platforma GIS - Działanie „Wdrożenie inteligentnego systemu zarządzania miastem”
Produkt 2	Nowa komórka organizacyjna w strukturach Urzędu Miasta – Działanie „Wdrożenie inteligentnego systemu zarządzania miastem”
Produkt 3	Przeprowadzone szkolenie pracowników – Działanie „Rozwój kompetencji, poprawa zdolności instytucjonalnych i podniesienie standardów funkcjonowania Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu i jednostek podległych Gminie Wałbrzych”
Produkt 4	Przeprowadzenie szkolenia z zakresu komunikowania się z osobami niesłyszącymi i słabosłyszącymi za pomocą języka migowego (dostępność informacyjna) – Działanie” Gmina przyjazna osobom niepełnosprawnym”
Produkt 5	Uruchomiona infolinia (biznes helpdesk) dla przedsiębiorców - Działanie „Nowoczesna gmina - podniesienie jakości usług publicznych Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu”
Produkt 6	Uruchomiony zintegrowany portal interesanta (ZPI) spełniający standardy dostępności- Działanie „Nowoczesna gmina - podniesienie jakości usług publicznych Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu”
Produkt 7	Utworzone Biuro Zamiany Mieszkań (BZM) spełniające standardy dostępności – Działanie „Zamieszkać w Wałbrzychu”

2.3 GŁÓWNE ELEMENTY PROGRAMU ROZWOJU LOKALNEGO GMINY WAŁBRZYCH (PRL)

Identyfikacja głównych problemów, ich hierarchia i wzajemne zależności

Zaproponowane i diskutowane w okresie od czerwca do sierpnia 2020 różne wersje drzewa problemów miasta, zaowocowały ich ostateczną wersją pokazującą ich hierarchizację i wzajemne zależności. Za główne problemy uznano: małą atrakcyjność miasta; słabą współpracę biznesu i NGO z miastem; niewykorzystany potencjał stymulowania rozwoju przez sektor publiczny W problemach wyższego rzędu, wskazano na: słabe warunki mieszkaniowe, niezadowalającą jakość środowiska, braki infrastruktury na nowych terenach inwestycyjnych,

⁵ Rezultat 1 – oczekiwany przez operatora dla PRI w skali Programu „Rozwój Lokalny”

⁶ Rezultat 2 – dla działań ukierunkowanych na cel „Wzrost zdolności administracji do stymulowania rozwoju miasta”

hermetyczność organizacji pozarządowych i biznesu, brak liderów, słabą promocję atutów miasta i ograniczony dostęp do usług publicznych, szczególnie dla osób o dodatkowych potrzebach.

Analiza mocnych stron miasta, jego potencjałów rozwojowych i przewag konkurencyjnych

Komasując wyniki analiz obszarowych otrzymano syntetyczną analizę SWOT Wałbrzycha, na którą składa się 21 silnych stron i po 17 szans, zagrożeń i słabych stron. **Wśród silnych** stron akcentujemy Wałbrzych jako subregionalne centrum nowoczesnego przemysłu i rozbudowanych usług publicznych, współpracę samorządów w ramach Aglomeracji Wałbrzyskiej, ale też atrakcyjny śródgórski krajobraz, z dużą powierzchnią terenów leśnych i parkowych, oraz dobrze funkcjonujące centra turystyczno- rekreacyjne. Mocne strony uzupełniamy o atrakcyjne tereny inwestycyjne, przygraniczne położenie, funkcjonujący klaster energetyczny i ITS, dobrej jakości szkolnictwo średnie i sieć żłobków-

W licznych słabych stronach, na pierwszym miejscu wymieniamy emigrację młodych, braki kadrowe w wielu branżach, zdekapitalizowane komunalne zasoby mieszkaniowe, ogrzewanie mieszkań węglem, zdegradowane tereny pogórnice i poprzemysłowe, niedużą przedsiębiorczość oraz słabą współpracę lokalnych przedsiębiorców, wreszcie malejące zainteresowanie szkolnictwem zawodowym i brak silnego ośrodka akademickiego.

Największych szans upatrujemy w rządowych planach rozwoju budownictwa mieszkaniowego, upowszechnieniu pracy zdalnej, we wzroście zapotrzebowania na usługi zdrowotne, w tym uzdrowiskowe oraz czasu wolnego, ale także rozwoju e-usług i wsparciu innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw. Wyjątkową szansą jawią się nowe bardzo duże środki unijne w ramach Polityki Spójności na lata 2021-2027, Funduszu Obudowy po pandemii i adresowany do subregionu wałbrzyskiego Fundusz Sprawiedliwej Transformacji.

Za największe zagrożenia uznaliśmy depopulację w województwie i w kraju, brak spójnej polityki energetycznej państwa, zgodnej z celami UE, brak dogodnego połączenia Wałbrzycha z siecią autostrad i dróg ekspresowych, konkurencję sąsiednich miast, postępującą centralizację państwa i ograniczanie dochodów samorządów terytorialnych oraz wygaszaniu specjalnych stref ekonomicznych na rzecz całej Polski jako jednej strefy inwestycji.

Wspólnie z interesariuszami uznaliśmy znaczący potencjał rozwojowy: nowych terenów inwestycyjnych, szczególnie pod budownictwo mieszkaniowe i farmy fotowoltaiczne, nowoczesnych dużych i średnich firm przemysłowych oraz istniejących szkół średnich ogólnokształcących i technicznych.

Odnosnie zasobów, za najważniejsze uznano otaczające Wałbrzych Góry Wałbrzyskie, z dużą powierzchnią lasów oraz przełomem Pełcznicy. Jako znaczące zasoby uznano wałbrzyskie legendy, na czele z tą o złotym pociągu, ambasadorów miasta, na czele z pisarkami Tokarczuk i Bator, pobliskie 2 uzdrowiska, zabytki miasta, łącznie z średniowiecznymi sztolniami, oraz bliskość granicy z Czechami.

Część z tych zasobów jest na tyle znacząca lub wyjątkowa, że daje miastu wyraźną przewagę konkurencyjną w stosunku do pozostałych miast dolnośląskich podobnej wielkości. Za taką należy przede wszystkim uznać stabilny i zróżnicowany rynek pracy, oparty na nowoczesnym przemyśle o ugruntowanej pozycji ekonomicznej (rynkowej) w Europie i nie tylko. Znaczącą przewagę daje miastu coraz szersza integracja 22 gmin w ramach Aglomeracji Wałbrzyskiej, co stwarza duże możliwości rozwoju usług rynkowych i publicznych dla ponad 400 tys. populacji.

Kolejne przewagi konkurencyjne to: duże tereny inwestycyjne w centrum miasta, atrakcyjne tereny pod budowę farm fotowoltaicznych, dogodne komunikacyjne z północnymi Czechami, liczne atrakcje turystyczne, zabytki, parki krajobrazowe, powulkaniczne góry i pobliskie uzdrowiska.

Kluczowe podmioty, które włączone we współpracę wzmocnią potencjał rozwojowy miasta

W obszarze społecznym w zakresie rozwiązywania problemów demograficznych i powiązanych z nimi kwestii mieszkaniowych podstawową będzie dalsza współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy, MOPS i spółką MZB. W zakresie publicznych programów rozwoju budownictwa mieszkaniowego - Bank Gospodarstwa Krajowego i nowoutworzony Krajowy Zasób Nieruchomości.

W zakresie szkolnictwa zawodowego Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, Fundacja Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz Fundacja Edukacji Europejskiej.

W obszarze gospodarczym kluczowymi partnerami są: Dolnośląska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Dolnośląscy Pracodawcy, Fundusz Regionu Wałbrzyskiego Sp. z o.o., WSSE „Invest Park” ale także innowacyjni przedsiębiorcy działający w Strefie Ekonomicznej i Politechnika Wrocławska. W obszarze środowiskowym kluczowymi partnerami będą Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, Poltegor Instytut oraz dodatkowo Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Lasy Państwowe.

W zakresie obszaru przestrzennego, zwłaszcza w sytuacji planowanego wdrożenia w mieście systemu informacji przestrzennej, naszymi partnerami do współpracy stają się praktycznie wszyscy którzy dysponują bazami publicznych danych. W obszarze smart city dodatkowymi partnerami będą: Politechnika Wrocławska, Geodeta Województwa i Instytutem Rozwoju Terytorialnego.

W obszarze kulturowym kluczowymi partnerami, którzy mogą powiększyć potencjał rozwojowy Wałbrzycha, są i będą nie tylko funkcjonujące w mieście instytucje kultury regionalne organizacje turystyczne, większe hotele i sąsiednie gminy uzdrowiskowe.

Kluczowe produkty

Odnośnie produktów, największy potencjał przypisano nowoczesnym, dużym przedsiębiorstwom przemysłowym obecnym przede wszystkim w WSSE. Niewiele mniejszy potencjał rozwoju przypisano licznym produktom turystyczno-rekreacyjnym, turystyce górskiej (pieszej i rowerowej), obejmującej atrakcje dwóch parków krajobrazowych, oraz kompleksowi Zamek Książ – Palmiarnia – Stado Ogierów. W dalszej kolejności wskazano na potencjał centrów Stara Kopalnia i Aqua-Zdrój oraz Toyota półmaraton.

2.4 CELE I POTRZEBY ROZWOJOWE MIASTA

Na warsztatach strategicznych GROW wykreowaliśmy wizję Wałbrzycha za 10 lat jako atrakcyjnego miejsca do życia, do pracy i wypoczynku, ze zróżnicowaną ale kompletną ofertą mieszkaniową, skierowaną szczególnie dla młodych małżeństw i dla seniorów, miasta z czystym powietrzem, stosującym odnawialne źródła energii, z cyfrowymi usługami publicznymi i rynkowymi oraz nowoczesnym przemysłem; miasta z którego licznych atrakcji turystycznych i kulturalnych korzysta coraz więcej odwiedzających. **Zielonego miasta szans.** Z tak zdefiniowanej wizji i drzewa problemów skonstruowaliśmy drzewo celów z 3 celami nadrzędnymi:

- podniesienia atrakcyjności miasta jako miejsca zamieszkania, w nowych ekologicznych domach lub w zmodernizowanym komunalnym zasobie mieszkaniowym w zrewitalizowanych pogórnich dzielnicach, z zastosowaniem odnawialnych źródeł energii i dodatkowej zieleni;
- rozwoju dialogu społecznego, w tym współpracy miasta z przedsiębiorcami i NGO, w zakresie innowacyjności, edukacji zawodowej i wzrostu kompetencji cyfrowych, oraz w zakresie aktywizacji zawodowej i społecznej mieszkańców, ale także ochrony środowiska i rewitalizacji starych dzielnic.

- wzrostu zdolności administracji do stymulowania rozwoju, poprzez cyfryzację zasobów informacyjnych miasta jak i wszystkich usług publicznych, aby zagwarantować mieszkańcom i inwestorom jak najlepsze warunki funkcjonowania.

2.5 OPIS DZIAŁAŃ

W ramach rozwiązywania zasadniczych problemów demograficznych i mieszkaniowych, w ramach Działania **Zamieszkać w Wałbrzychu**, jako atrakcyjnym miejscu, zgłoszono: - uzbrojenie atrakcyjnego terenu pod budownictwo mieszkaniowe w dzielnicy Biały Kamień, - wykonanie dokumentacji na modernizację wybranych 20 budynków komunalnych w pogórnicy dzielnicy Pogórze; - przygotowanie i promocję oferty mieszkaniowej dla deweloperów i potencjalnych mieszkańców- oraz jako działanie, przypisane do PRI, zorganizowanie Biura Zamiany Mieszkań. W związku z tym, że wymienione wyżej przedsięwzięcia inwestycyjne będą wykorzystywały odnawialne źródła energii i stosowały energooszczędne technologie, będziemy dzięki nim rozwiązywać także problemy środowiskowe w zakresie niskiej emisji. Realizacja tych przedsięwzięć bazuje na wykorzystaniu takich zasobów miasta jak nowe tereny inwestycyjne w niedużej odległości od centrum i duży zasób komunalnych budynków mieszkaniowych. Zaoferowanie inwestorom wybranego terenu podyktowane jest chęcią wykorzystania naszej przewagi konkurencyjnej, jaka jest jego atrakcyjne usytuowanie u podnóża zalesionego Masywu Chełmca, w pobliżu nowoczesnego parku wodnego. Wybrane do modernizacji kamienice na Podgórzu również są atrakcyjnie usytuowane u podnóża masywu Borowej.

W ramach obszaru stricte społecznego zgłoszono **Organizację Miejskiego Centrum Aktywności Społecznej**, które będzie miało do dyspozycji duży budynek przy ul. Matejki 5. W Miejskim Centrum Aktywności Społecznej będą miały możliwość funkcjonowania praktycznie wszystkie lokalne organizacje pozarządowe. W Centrum prowadzone będą działania zmierzające do wzmacniania i kreowania liderów społecznych. MCAS wychodzi więc naprzeciw problemom słabej aktywności NGO-sów, ich hermetyczności, niezrozumienia zróżnicowanych potrzeb i lokalnych, co w sumie skutkuje słabą współpracą organizacji pozarządowych zarówno z miastem jak i z biznesem. Sens utworzenia takiego Centrum potwierdza drzemiący w mieszkańcach Wałbrzycha znaczący kapitał społeczny, jest m.in. grupa doświadczonych animatorów przedsiębiorczości, edukacji, kultury i turystyki, którym trzeba pomóc.

W obszarze gospodarczym największym działaniem jest **Spinacz - partnerstwo na rzecz szkolnictwa zawodowego**, obejmujące rozwój Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej dla nauczycieli i uczniów klas VII i VIII, Biur Karier przy 4 zespołach szkół zawodowych, budowę i uruchomienie Centrum Edukacji Zawodowej oraz utworzenie Wałbrzyskiej Akademii Zawodowej. Partnerem wiodącym będzie Fundacja Edukacji Europejskiej, pozostałymi Biuro Edukacji Urzędu Miejskiego, 4 zespoły szkół zawodowych oraz przedsiębiorcy, zarówno ci duzi ze strefy ekonomicznej jak i mniejsi z Rady Rozwoju Gospodarczego. Działanie wychodzi naprzeciw akcentowanym celom utrzymania i rozwoju nowoczesnych miejsc pracy oraz rozbudowy sieci współpracy miasta z przedsiębiorcami i NGO. Działanie to rozwiąże docelowo takie problemy jak malejąca liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym, migracja młodych do innych miast. Dla skutecznej realizacji tego działania zasobem są absolwenci szkół podstawowych a niebagatelnym potencjałem duże nowoczesne przedsiębiorstwa działające na terenie strefy ekonomicznej.

Działanie **City Lab – centrum innowacji i transferu nowoczesnych technologii** polega na wyposażeniu i uruchomieniu tego rodzaju działalności w obrębie Centrum Nauki i Sztuki Stara Kopalnia. Z założenia najczęściej w formule hackatonów, młodzi zdolni uczniowie i absolwenci różnych szkół próbować będą rozwiązywać konkretne problemy wałbrzyskich firm, nie tylko informatyczne.

Znaczący wymiar gospodarczy ma również zgłoszony w ramach PRI, w obszarze smart city, projekt budowy ogólnodostępnego systemu informacji przestrzennej (GIS), obejmującego otwarte bazy danych publicznych, na

bazie których młodzi potencjalni przedsiębiorcy będą mogli tworzyć nowe aplikacje rozwiązujące różnorodne problemy. To działanie wpisuje się w realizację nie tylko celu- nowoczesne miejsca pracy ale także rozbudowy sieci współpracy z przedsiębiorcami, szkołami i organizacjami pozarządowymi.

W obszarze środowiskowym, w partnerstwie z Uniwersytetem Przyrodniczym we Wrocławiu zgłoszono dwa działania **Stymulacja ekorozwoju mieszkańców Wałbrzycha** i **Ekologiczny Wałbrzych**. Pierwsze z tych działań koncentruje się na edukacji ekologicznej obejmującej w założeniach 6900 uczniów i ich rodziców.

Ekologiczny Wałbrzych obejmuje realizację dwóch ważnych przedsięwzięć, pełną inwentaryzację źródeł ciepła w mieście i monitoring jakości powietrza oraz inwentaryzację zanieczyszczeń terenów przemysłowych. Przedsięwzięcia te z założenia mają poprzedzać realizację wielkich i ambitnych projektów dekarbonizacji Wałbrzycha i pełnego zagospodarowania terenów przemysłowych w Śródmieściu i na Sobiecinie, zgłoszonych równoległe do nowych programów unijnych na najbliższe lata. Dzięki temu w ciągu najbliższych 10 lat chcielibyśmy osiągnąć wyznaczone sobie ambitne cele likwidacji niskiej emisji i kompleksowej rewitalizacji dwóch pogórnich dzielnic. Jesteśmy przekonani, że rozwiąże to nam cały szereg problemów ujętych w wypracowanym drzewie problemów, na czele z niezadowalającą jakością środowiska, słabymi warunkami mieszkaniowymi, niezagospodarowanymi terenami przemysłowymi. Pozwoli to nam nie tylko poprawić kondycję zdrowotną mieszkańców, ale także zatrzymać na miejscu mieszkańców zarówno rewitalizowanych dzielnic jak i całego miasta. Naszym potencjałem w tym względzie jest atrakcyjne usytuowanie terenów przemysłowych i dobre warunki do stawiania na nich odnawialnych źródeł energii.

W obszarze kulturowym, w ramach działania **Budowanie marki Wałbrzycha poprzez promocję, kulturę i turystykę**, koordynator zgłosił: przygotowanie nowej strony internetowej i miejskiej aplikacji mobilnej, uruchomienie specjalnej linii autobusu elektrycznego łączącego największe atrakcje miasta z nowym przystankiem kolejowym Wałbrzych Centrum. W bezpośredni sposób powinno to się przyczynić do rozwiązania naszych problemów ze słabą promocją naszych atutów, braku koordynacji podejmowanych działań promocyjnych, Dzięki temu działaniu chcemy optymalnie wykorzystać takie zasoby jak powulkaniczne Góry Wałbrzyskie, lasy i parki krajobrazowe, zabytki i wałbrzyskie legendy.

W obszarze stricte instytucjonalnym (PRI) zgłoszono wspomniane już **Wdrożenie inteligentnego systemu zarządzania miastem**, w którym oprócz budowy Systemu Informacji Przestrzennej (GIS), zgłoszono opracowanie Strategii Smart City, utworzenie Biura Zarządzania Miastem i cyfrowy system zarządzania miejskimi placówkami oświatowymi; **Nowoczesna gmina – podniesienie jakości usług publicznych w Urzędzie Miejskim**, poprzez rozwój e-usług, uruchomienie Zintegrowanego Portalu Interesanta i Business Helpdesku; **Rozwój kompetencji, poprawę zdolności instytucjonalnych i podniesienie standardów funkcjonowania Urzędu i jednostek gminnych; Biuro Zamiany Mieszkań** oraz działanie – **Gmina przyjazna niepełnosprawnym**, obejmujące w pierwszym rzędzie wykonanie pełnego audytu dostępności miasta oraz opracowanie dokumentacji usunięcia barier architektonicznych w 20 budynkach publicznych.

Wszystkie te działania przyczyniają się do realizacji celu – Wzrost zdolności administracji do stymulowania rozwoju miasta oraz są odpowiedzią na wskazane w drzewie problemów niski poziom zasobów w usługach publicznych i ograniczone e-usługi publiczne. Realizacja tych działań pozwoliłaby nam rozwiązać problem wyższego rzędu za jaki uznaliśmy ograniczony i utrudniony dostęp do usług publicznych, w szczególności dla osób niepełnosprawnych.

Partycypacja społeczna w PRL - Skuteczność planów rozwojowych miasta w dużym stopniu zależna jest od opinii społecznej. Dlatego, w ramach procesu przygotowania, jak i wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego, lokalna społeczność Wałbrzycha, interesariusze, lokalni liderzy, kluczowe podmioty, przedsiębiorcy, uczniowie i seniorzy oraz osoby z niepełnosprawnościami i inni zainteresowani oraz mający wpływ na rozwój miasta byli i będą włączani do realizacji procesów.

Celem aktywizacji w/w grup jest stosowanie rozwiązań partycypacji oraz współdecydowania w ramach działania naszego Urzędu. Część z nich już stosujemy, jednak są wśród tych narzędzi takie, które zamierzamy dopiero wdrożyć do naszej codziennej praktyki a są to:

1. Spotkania władz z mieszkańcami, w tym cykliczne spotkania z Prezydentem Wałbrzycha w dzielnicach i spotkania z przedstawicielami organizacji sektora prywatnego i pozarządowego,
2. Badania ankietowe np. badanie satysfakcji klienta Urzędu, ankieta wśród wałbrzyskich przedsiębiorców, ankieta wśród młodzieży szkół średnich,
3. Ankieta nt. dostępności miasta,
4. Spotkania konsultacyjne,
5. Warsztaty projektowe i forum partnerów społecznych,
6. Konferencje i seminaria, imprezy promocyjne, eventy,
7. Strona internetowa i profil FB (miejski i prezydencki) oraz za pomocą komunikatorów internetowych.

PRL uwzględnia harmonogram realizacji działań, analizę ryzyk, analizę finansową w tym zbieżność w zakresie finansowania z WPF Gminy. Analiza ryzyk przeprowadzona w trakcie prac nad projektem wskazuje, że niekorzystne tendencje demograficzne **nie są zagrożeniem dla realizacji wskazanych w PRL działań. Działania te z założenia mają służyć podniesieniu atrakcyjności miasta jako miejsca zamieszkania.** Konieczność dalszego wyburzania starej zabudowy mieszkalnej powoduje, że nawet w sytuacji dalszego spadku liczby mieszkańców miasta, będzie zapotrzebowanie na albo nowe mieszkania albo przynajmniej zmodernizowane. **Niekorzystne zmiany środowiskowe mogą się stać, nie zagrożeniem, ale czynnikiem wzmagającym presję na jak najszybszą realizację działań proekologicznych. Niekorzystne tendencje społeczno-gospodarcze, np. spowodowane przez pandemię, także mogą wzmocnić presję na szybkie podniesienie jakości funkcjonowania usług publicznych, w oparciu o technologie cyfrowe, oraz sprawniejszą współpracę administracji publicznej z organizacjami gospodarczymi i społecznymi, szczególnie w zakresie edukacji i pomocy społecznej.** Poważnym zagrożeniem może stać się głęboki kryzys gospodarczy, wywołany pandemią, W takiej sytuacji lokalny biznes, w obliczu upadłości, może nie być zainteresowany transferem innowacji, a miasto może nie być w stanie zrealizować któryś działań z racji znaczącego spadku dochodów własnych.

Analiza finansowa zaplanowanych działań została przeprowadzona w oparciu o Raport „Symulacja PRL/PRI” pobierający dane z WPF Miasta. Zastosowany model analityczny umożliwił ocenę wpływu zmian prognozowanych kwot w głównych pozycjach WPF. Ujemny wynik budżetu zakładany dla najbliższe lata 2020-2021, związany jest z planowanymi wysokimi nakładami inwestycyjnymi, dofinansowanymi z budżetu unijnego strategicznych dla rozwoju Miasta Wałbrzycha, w tym, m.in.: Obwodnicy Śródmiejskiej Miasta Wałbrzycha, Poprawy efektywności energetycznej budynków należących do zasobu komunalnego Miasta. W dłuższej perspektywie projekt WPF przewiduje generowanie nadwyżek budżetowych służących spłacie długu zaciągniętego na finansowanie programu inwestycyjnego.

WPF Gminy Wałbrzych oprócz prognoz podstawowych wielkości budżetowych, którymi są: dochody, wydatki, przychody, rozchody zawiera załącznik z wykazem wieloletnich przedsięwzięć bieżących i majątkowych. Wśród nich znajdują się działania wynikające z Planu Rozwoju Lokalnego i Planu Rozwoju Instytucjonalnego planowane do realizacji w okresie I kw. 2021-II kw. 2024 r.

W wykazie ujęte zostały wszystkie działania podstawowe, które będą realizowane w oparciu o środki finansowe z Programu „Rozwój Lokalny” ze środków Mechanizmu Finansowego EOG 2014-2021 i Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021 wraz ze skutkami finansowymi na okres trwałości projektu, tj. do roku 2029 oraz trzy strategicznie działania uzupełniające, które nie były ujęte w bazowym WPF na lata 2020-2044. Z 17 działań uzupełniających opisanych w rozdziale 5, 10 już jest wpisanych do WPF, 2 z nich realizują podmioty zewnętrzne (Wałbrzyski Związek międzygminny Wodociągów i Kanalizacji i spółka komunalna MZB), z pozostałych pięciu

działań, zgłoszonych do nowych funduszy unijnych, dwa będą realizowane w formule Aglomeracji Wałbrzyskiej dla nie ustalonej jeszcze liczby gmin.

Do Programu wpisano więc tylko trzy pozostałe działania uzupełniające, tj. Dekarbonizację ogrzewania budynków mieszkalnych na wartość 160 mln zł, Kompleksową rewitalizację pogórnicy Sobiecin o wartości 69 mln zł. oraz Adaptację zakładu przeróbki węgla na cele muzealne o wartości 37 mln zł. Z braku ostatecznej wersji rozporządzenia unijnego ws. FST, przyjęto dofinansowanie unijne dla działań zgłoszonych przez gminy pogórnice w wysokości 80 % kosztów kwalifikowanych, wsparcie budżetu państwa w wysokości 10% tych kosztów i 10 % wkład własny gminy. Tak zaplanowane i opisane podstawowe działania PRL/PRI oraz wybrane działania uzupełniające pozwalają zbilansować przyszłe zmiany wydatków i dochodów bieżących i majątkowych budżetu miasta. Zakłada się kontynuację realizacji wieloletnich założeń inwestycyjnych, obejmujących m.in. projekty objęte dofinansowaniem ze środków nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej, jak również finansowanych przez Europejski Bank Inwestycyjny w ramach pożyczek.

Tabela 10. Wartość działań podstawowych PRL i PRI z podziałem na działania inwestycyjne i nieinwestycyjne oraz wydatków KPP.

	DZIAŁANIE PODSTAWOWE	Wydatki inwestycyjne (w zł)	Wydatki nieinwestycyjne (w zł)	Wartość działania (w zł)
PRL	Zamieszkać w Wałbrzychu	8.000.000	2.300.000	10.300.000
	Miejskie Centrum Aktywności Społecznej	-	7.181.905	7.181.905
	Stymulacja ekorozwoju mieszkańców miasta Wałbrzycha - edukacja ekologiczna	-	525.000	525.000
	Ekologiczny Wałbrzych	75.000	1.774.000	1.849.000
	Budowanie marki Wałbrzycha poprzez promocję, kulturę i turystykę	-	1.206.250	1.206.250
	SPINACZ - Partnerstwo na rzecz szkolnictwa zawodowego	5.700.000	2.962.800	8.662.800
	CITY Lab WAŁBRZYCH - centrum innowacji i transferu nowoczesnych technologii	155.000	645.000	800.000
PRI	Rozwój kompetencji, poprawa zdolności instytucjonalnych i podniesienie standardów funkcjonowania Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu i jednostek podległych Gminie Wałbrzych	200.000	945.000	1.145.000
	Gmina przyjazna osobom niepełnosprawnym	-	700.000	700.000
	Wdrożenie inteligentnego systemu zarządzania miastem	1.850.000	2.192.400	4.042.400
	Nowoczesna gmina - podniesienie jakości usług publicznych UM w Wałbrzychu	1.144.800	2.949.500	4.094.300
	Biuro Zamiany Mieszkań	290.000	545.000	835.000
KPP	Zarządzanie projektem	-	414.900	414.900
	Upowszechnienie dobrych praktyk i partycypacja społeczna projektu	-	37.119	37.119
	Promocja ogólna projektu	-	38.925	38.925
	Współpraca z państwami darczyńcami	-	694.056	694.056
	Suma	17.414.800	25.111.855	42.526.655

Źródło: Opracowanie własne UM Wałbrzych

System wdrażania i procedura modyfikacji - Funkcję Instytucji Zarządzającej i koordynującej realizację Programu Rozwoju Instytucjonalnego Gminy Wałbrzych będzie pełnił specjalnie powołany zespół pracowników Urzędu

Miejskiego w Wałbrzychu. Do właściwej realizacji PRL Urząd będzie, w miarę potrzeb, tworzyć grupy robocze, korzystać z opinii niezależnych ekspertów (w tym Związku Miast Polskich) lub usług innych instytucji.

W ramach PRL i PRI powstanie wiele innowacyjnych rozwiązań, usprawniających proces zarządzania miastem, które zostaną zinstytucjonalizowane. Wśród najważniejszych należy wymienić.

- Biuro Zarządzania Miastem oraz system informacji przestrzennej (GIS)
- nowe e-usługi publiczne oraz ich integracja
- stworzenie CityLab - Centrum Innowacji i transferu nowoczesnych technologii
- nawiązywanie partnerstw międzysektorowych oraz partnerstwo na rzecz szkolnictwa zawodowego
- Biuro Zamiany Mieszkań.

3 FUNDUSZ SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI I TERYTORIALNY PLAN SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI SUBREGIONU WAŁBRZYSKIEGO

W lutym 2020 r. KE przedstawiła coroczny Raport o stanie Polski: „Sprawozdanie krajowe – Polska 2020” (Europejski semestr 2020: Ocena postępów w zakresie reform strukturalnych, zapobiegania zakłóceniom równowagi makroekonomicznej i ich korygowania oraz wyniki szczegółowych ocen sytuacji na mocy rozporządzenia (UE) nr 1176/2011). W załączniku D - Wytyczne inwestycyjne dla Polski dotyczące Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji na lata 2021–2027, zostały wskazane 3 regiony w Polsce, które zostaną objęte wsparciem finansowym nowoutworzonego Funduszu Sprawiedliwej Transformacji (FST). Poza Wschodnią Wielkopolską, województwem śląskim na liście obszarów objętych FST znalazł się Subregion Wałbrzyski. Zdaniem KE **Subregion Wałbrzyski** w dalszym ciągu odczuwa skutki niedokończonej transformacji związanej z likwidacją DZW, zmagają się z niskim poziomem rozwoju gospodarczego, problemami społecznymi i degradacją infrastruktury. Sektor górniczy dominował w subregionie wałbrzyskim do czasu zakończenia wydobycia węgla w 1998 r. Od tej pory wskaźniki bezrobocia, ubóstwa i wyludnienia (od 2005 r. liczba mieszkańców zmniejszyła się o 4 % w ogólnym ujęciu, a o 10 % w samym Wałbrzychu) utrzymują się powyżej średnich dla Dolnego Śląska (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, 2018). PKB na mieszkańca w tym podregionie sięga zaledwie 51 % średniej dla UE-28, podczas gdy średnia dla Dolnego Śląska w 2017 r. wyniosła 77 % (Eurostat). Poziom inwestycji jest niski a subregion ten jest zbyt mało atrakcyjny dla inwestorów zagranicznych. Infrastruktura transportowa jest słabo rozwinięta. Kolejnym poważnym problemem jest rekultywacja gruntów i rewitalizacja obszarów zdegradowanych.

Aby sprostać tym wyzwaniom transformacji, KE wraz z Radą Europejską określiła w Rozporządzeniu o ustanowieniu FST priorytetowe potrzeby inwestycyjne mające na celu złagodzenie społecznych, gospodarczych i środowiskowych skutków transformacji za pomocą działań obejmujących w szczególności:

- inwestycje dotyczące regeneracji i renaturalizacji terenów oraz projekty zmieniające ich przeznaczenie;
- inwestycje we wdrażanie technologii i infrastruktur zapewniających przystępną cenowo czystą energię, w redukcję emisji gazów cieplarnianych, efektywność energetyczną i energię ze źródeł odnawialnych;
- inwestycje w tworzenie nowych przedsiębiorstw, w tym przez inkubatory przedsiębiorczości i usługi konsultingowe;
- inwestycje we wzmacnianie gospodarki opartej na obiegu zamkniętym, w tym przez zapobieganie powstawaniu odpadów i ograniczanie ich ilości, efektywne gospodarowanie zasobami, ponowne wykorzystywanie, naprawy oraz recykling;
- podnoszenie i zmianę kwalifikacji pracowników;
- pomoc w poszukiwaniu pracy dla osób poszukujących pracy;
- aktywne włączanie osób poszukujących pracy.

Zasoby z FST będą kierowane w celu realizacji wskazanych dla **Subregionu Wałbrzyskiego** potrzeb na podstawie Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji (TPST). Plany dla wszystkich subregionów objętych FST mają zostać przygotowane przez samorządy województw nimi objętych we współpracy z Ministerstwami: Funduszy i Polityki Regionalnej, Klimatu i Środowiska, Aktywów Państwowych, przy silnym zaangażowaniu beneficjentów i interesariuszy takich jak samorządy lokalne, przedsiębiorcy, organizacje społeczne, mieszkańcy, wyższe uczelnie. Powyższe decyzje stały u podstaw rozpoczęcia prac nad stworzeniem TPST dla Subregionu Wałbrzyskiego. Objęcie naszego subregionu i Wałbrzycha FST to rezultat kilkuletnich działań podejmowanych przez władze miasta i samorządy gmin pogórnicych we współpracy z UMWD. Początek wysiłków podejmowanych w tym zakresie dotyczy Platformy Obszarów Górniczych w Transformacji (CRIT), na której Wałbrzych aktywnie działa od 2019 roku z inspiracji Prezydenta Miasta.

3.1 KALENDARIUM PRAC ZWIĄZANYCH Z OBJĘCIEM SUBREGIONU WAŁBRZYSKIEGO FST

16 maja 2018 – X EKG po wystąpieniu Europosła Jerzego Buzka Prezydent Roman Szełemej upomina się, aby tworząc horyzontalny europejski program dla regionów pogórnicych nie zapominać o Dolnośląskim Zagłębiu Węglowym i Wałbrzychu.

- pismo do Ministra Inwestycji i Rozwoju Jerzego Kwiecińskiego oraz Marszałka Województwa Dolnośląskiego z postulatem przyłączenia Subregionu Wałbrzyskiego do regionów górniczych objętych CRIT.
- Wniosek do KE i DG Regio o włączenie Subregionu Wałbrzyskiego do CRIT.

Wrzesień 2018 – zaproszenie przez KE Prezydenta Szełemeja na posiedzenie Platformy Regionów Górniczych w Transformacji. DG Energy i DG Regio zwraca się z postulatem, aby Urząd Marszałkowski wystąpił z wnioskiem do Ministerstwa Energii w sprawie przyłączenia Subregionu Wałbrzyskiego do CRIT.

Listopad 2018 – wyjazd Prezydenta Szełemeja wraz z delegacją samorządowców gmin pogórnicych i przedstawicielami UMWD do Brukseli na posiedzenie Platformy CRIT. Pierwsza prezentacja przed KE Subregionu Wałbrzyskiego i projektów służących sprawiedliwej transformacji.

Grudzień 2018 – Zarząd Województwa na kolejny wniosek Prezydenta Wałbrzycha podejmuje uchwałę o zgłoszeniu województwa dolnośląskiego z Subregionem Wałbrzyskim do CRIT.

Luty 2019 – po przypomnieniu Prezydenta Wałbrzycha w UMWD oraz Ministerstwie Energii, zostaje wysłany wniosek krajowy o przyłączenie Dolnego Śląska do CRIT. Skierowanie wniosku do Marszałka Województwa w celu powołania wzorem Górnego Śląska, roboczej grupy ds. transformacji pogórnicych.

Maj 2019 - prezentacja przez gminy pogórnicych subregionu projektów w Ministerstwie Energii i w UMWD na spotkaniu z ekspertami JASPERS.

Lipiec 2019 – podczas kolejnego spotkania Platformy CRIT w Brukseli Prezydent Wałbrzycha wraz z przedstawicielami UMWD prezentuje przed połączonymi DG Regio, DG Employment, DG Energy wybrane najlepsze projekty po weryfikacji JASPERS. Marszałek województwa składa obietnicę powołania regionalnej grupy roboczej ds. CRIT.

Sierpień 2019 – Prezydent Wałbrzycha składa wniosek do UMWD o rozpoczęcie prac nad Programem (planem) Transformacji Pogórnicych Dolnego Śląska.

Wrzesień 2019 – spotkanie w Ministerstwie Energii w celu konsultacji i zaopiniowania projektów Subregionu Wałbrzyskiego zgłoszonych do CRIT. Delegacja samorządowców z liderem Prezydentem Wałbrzycha.

Przełom września i października 2019 – na wniosek KE Urząd Miasta Wałbrzycha zbiera i przesyła materiały związane z transformacją regionu po zamknięciu kopalń węgla kamiennego. Materiały zostały wykorzystane w raporcie dla Dyrekcji Generalnej KE w celu włączenia Subregionu Wałbrzyskiego do regionów które zostaną wsparte FST.

Październik 2019 - konferencja dedykowana FST w ramach Tygodnia Regionów w Brukseli – prezentacja projektu uzdatniania wód pokopalnianych. Subregion Wałbrzyski przedstawia swoją historię pogórnictwa i drogę do członkostwa w CRIT .

Styczeń 2020 – inauguracja I posiedzenia wojewódzkiej grupy ds. projektów zw. z CRIT, po roku zabiegów Prezydenta Wałbrzycha i samorządowców subregionu wałbrzyskiego w celu jej powołania.

Styczeń 2020 – wystąpienie Prezydenta Wałbrzycha i Marszałka Województwa podczas konferencji w Katowicach inaugurującej FST, adresowane do Komisarz Elisy Ferreira w sprawie objęcia całego południa DŚ zasięgiem FST.

Subregion Wałbrzyski zostaje objęty wsparciem FST (załącznik D: Wytyczne inwestycyjne dla Polski dot. FST 2021-2027, coroczny raport KE dla państw członkowskich – wystąpienie Marca Lemaitre Dyrektora Generalnego DG Regio.

Luty 2020 – wizyta Prezydenta Wałbrzycha w Brukseli na konferencji dedykowanej regionom EU, które podpisały deklarację w sprawie Sprawiedliwej Transformacji. Prezentacja wyzwań Subregionu Wałbrzyskiego i doświadczeń niezakończonych transformacji węglowej. Spotkanie z wice przewodniczącym KE Franssem Timmermansem oraz Elisą Ferreira. Rozmowy na temat wyzwań Subregionu Wałbrzyskiego i powtórzenie postulatu włączenia całego południa DŚ w zasięg wsparcia przyszłego FST.

Kwiecień 2020 – wniosek gmin pogórnictwa do Minister Jarosińskiej Jedynek w sprawie włączenia przedstawiciela Subregionu Wałbrzyskiego do prac ministerialnej gr. roboczej ds. FST.

Maj 2020 - przystąpienie do prac nad modyfikacją i aktualizacją projektów Aglomeracji Wałbrzyskiej (gmin pogórnictwa) w ramach przyszłego FST.

27 lipca 2020 – spotkanie informacyjno konsultacyjne w Centrum Nauki i Sztuki Stara Kopalnia zorganizowane przez Prezydenta Wałbrzycha dla samorządów, OPP, IOB, przedsiębiorców, liderów opinii i mieszkańców. Rozpoczęcie procesu włączania społecznego przyszłych beneficjentów FST.

3.2 DEKLARACJA O DEKARBONIZACJI SUBREGIONU WAŁBRZYSKIEGO DO 2030 ROKU .

We wrześniu 2020 r. samorządowcy Subregionu Wałbrzyskiego podpisali w Wałbrzychu Deklarację o Dekarbonizacji do 2030 roku, która jest **zobowiązaniem do osiągnięcia neutralności klimatycznej poprzez dekarbonizację naszego subregionu do roku 2030**. Realizując zakres wsparcia Funduszu Sprawiedliwej Transformacji, którego jesteśmy beneficjentami, samorządowcy zobowiązali się do podjęcia takich działań do roku 2030, aby osiągnąć neutralność klimatyczną Subregionu Wałbrzyskiego i zrezygnować całkowicie z węgla kamiennego jako paliwa wykorzystywanego w gospodarce, usługach oraz życiu naszych mieszkańców. Cel jaki sobie wspólnie postawili, ma być realizowany poprzez specjalny program Dekarbonizacji Subregionu Wałbrzyskiego (TPST). Na Program Dekarbonizacji Subregionu Wałbrzyskiego złożony jest szereg projektów, zgłoszonych do Funduszu Sprawiedliwej Transformacji związanych z likwidacją węgla jako:

- źródła ciepła w jednorodzinnych i wielorodzinnych budynkach mieszkalnych; wspólnotach mieszkaniowych, budynkach użyteczności publicznej;
- źródła ciepła i energii w przedsiębiorstwach publicznych i prywatnych;
- źródła ciepła sieciowego.

Na program dekarbonizacji złożą się między innymi:

- kompleksowa modernizacja budynków mieszkalnych w kierunku likwidacji niskiej emisji i zastąpienia wysokoemisyjnych źródeł ciepła odnawialnymi źródłami energii poprzez pompy ciepła, fotowoltaikę, panele słoneczne, optymalizację zużycia i monitorowanie energii;

- kompleksowa modernizacja miejskich zakładów ciepłowniczych i zastąpienie węgla OZE – farmami słonecznymi oraz pompami ciepła z wykorzystaniem magazynów energii słonecznej;
- prosument zbiorowy jako nowy model partnerstwa publiczno-społecznego, umożliwiający produkcję, magazynowanie i wykorzystywanie energii powstałej z promieni słonecznych i wiatru, idący w kierunku samowystarczalności energetycznej;
- wykorzystanie geotermii dla celów grzewczych w budynkach mieszkalnych i użyteczności publicznej;
- wykorzystanie wodoru powstałego w procesie elektrolizy z OZE w rozwoju zeroemisyjnej autobusowej komunikacji pasażerskiej i indywidualnej komunikacji samochodowej.

Deklaracja Dekarbonizacji Subregionu Wałbrzyskiego do 2030 roku pokazuje wspólną ambicję samorządów, realną wizję dalszego rozwoju, determinację we wdrażaniu założeń i celów Europejskiego Zielonego Ładu, będącego jednym z najważniejszych priorytetów w działaniach Komisji Europejskiej i Parlamentu Europejskiego na najbliższe lata. Samorządowcy liczą, że deklaracja i wynikające z niej zobowiązania uzmysłwią innym regionom w kraju i Europie, że można skutecznie i z sukcesem przeprowadzić proces całkowitej dekarbonizacji i transformacji energetycznej oraz że odejście od węgla i innych paliw kopalnych nie musi oznaczać dramatu społecznego i gospodarczego.

Deklaracja Dekarbonizacji Subregionu Wałbrzyskiego do 2030 roku pokrywa się z najnowszymi planami KE i celami neutralności klimatycznej, przedstawionymi w ramach Orędzia o Stanie Unii Europejskiej z 16 września 2020 r., wygłoszonego przez Przewodniczącą Ursulę von der Leyen.

3.3 SPOŁECZNY ZESPÓŁ DS. OPRACOWANIA SPOŁECZNEGO TERYTORIALNEGO PLANU SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI.

W październiku 2020 r. Prezydent Wałbrzycha powołał społeczny zespół ds. opracowania Społecznego Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji Subregionu Wałbrzyskiego. Idea Społecznego Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji Subregionu Wałbrzyskiego (STPST SW) jest oddolną inicjatywą samorządów, organizacji pozarządowych, środowisk przedsiębiorców i wyższych uczelni oraz mieszkańców Subregionu Wałbrzyskiego. Odpowiada na oczekiwanie realnej zmiany w tempie rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru zamieszkiwanego przez ok. 695 tys. mieszkańców. Różnice wewnątrzregionalne w rozwoju na Dolnym

Śląsku motywują społeczności subregionu do stawiania bardziej odważnych, ambitnych, opartych na partycypacji społecznej celów rozwojowych na najbliższe lata. To stało się źródłem ambitnej wizji rozwoju Subregionu Wałbrzyskiego, wolnego od węgla w 2030 r. z redukcją emisji CO₂ o 55 % w 2030 r., neutralnego klimatycznie w 2050 r.

Liderzy samorządów uczestniczący w pracach społecznego zespołu reprezentują zarówno gminy, na terenie których jeszcze niedawno prowadzono wydobycie węgla (Nowa Ruda, Nowa Ruda Gm. Wiejska, Radków, Głuszyca, Jedlina-Zdrój, Czarny Bór, Wałbrzych, Boguszów-Gorce, Kamienna Góra, Kamienna Góra Gm. Wiejska, Lubawka) jak też wszystkie pozostałe, gdzie również praktycznie całe życie gospodarcze związane z zagłębieniem węglowym zlikwidowano w latach 90-tych XX w. We wszystkich gminach skutki społeczne, gospodarcze i środowiskowe mają praktycznie ten sam wymiar zjawiska niskiej jakości życia, degradacji społecznej, problemów zdrowotnych, niskiej przedsiębiorczości i aktywności zawodowej, zjawiska emigracji.

Autorzy planu realizują ideę zbudowania przede wszystkim jak najszerszej akceptacji społecznej dla transformacji gospodarczej, społecznej i proekologicznej, czyniąc je sprawiedliwymi w ocenie każdego mieszkańca subregionu. Temu służy waga, jaką autorzy STPST przypisują idei zbudowania sieci lokalnych ośrodków transformacji energetycznej opartej na elektroprosumeryzmie, likwidacji niskiej emisji, stworzenia obszarów wsparcia przemysłu uzdrowiskowo-turystycznego, rozwinięcie nowych, zielonych sektorów gospodarki i utworzenie tysięcy nowych miejsc pracy związanych z nimi w mikro, małych i średnich przedsiębiorstwach, a także produkcji zdrowej żywności. Osiągnięcie tych celów będzie możliwe m.in. dzięki szerokiej współpracy ze środowiskiem naukowym Wrocławia oraz programowi edukacji służącemu przekwalifikowaniu dużej części społeczeństwa do nowych, „zielonych” zawodów.

Realizacja STPST SW ma stanowić modelowy przykład zbudowania powszechnej akceptacji społecznej dla wdrażania celów i idei Zielonego Ładu, co pozwoli wykorzystywać nabyte doświadczenia w podobnych regionach Polski i Europy. Wynikiem wielu miesięcy pracy społecznego zespołu jest koncepcja transformacji środowiskowej, społecznej i gospodarczej Subregionu Wałbrzyskiego. Dokument zawiera diagnozę historyczną działalności Dolnośląskiego Zagłębia Węglowego, wizje i cele tzw. opcji „zeroemisyjnej” funkcjonowania subregionu, opis planowanych operacji transformacji zawierający zdefiniowane obszary interwencji z katalogiem projektów oraz wskaźników do mierzenia rezultatów ich realizacji.

Plan zawiera propozycje uruchomienia w okresie do 2050 roku 26 kluczowych programów o szacowanym budżecie 37,3 mld. zł, w tym budżet transformacji środowiska 34,5 mld. zł. Podstawowe wskaźniki służące monitorowaniu i ocenie rezultatów planu w perspektywie do roku 2050 to:

1. Całkowita redukcja szacunkowo ustalonego rocznego bilansu łącznej emisji CO₂ subregionu o 6,5 mln ton do 2050 r.
2. Utworzenie w sektorach zielonych lub neutralnych klimatycznie gospodarki ok.7000 dodatkowych miejsc pracy do 2030 roku oraz 37 000 miejsc pracy do 2050 roku
3. Wykonanie prac o charakterze adaptacji i mitygacji do zmian klimatu obejmujących m.in. 400ha zdegradowanych terenów hałd po działalności górnictwa węgla kamiennego.

Proponowane wskaźniki pokazują skalę potrzeb i poziom trudności planowanego procesu transformacji. Należy traktować je jako parametry wyjściowe do dalszych prac nad dekarbonizacją Subregionu Wałbrzyskiego obciążonego ogromnymi zasobami budynków i infrastruktury ciepłowniczej - zdewastowanymi wieloletnią działalnością wydobywczą węgla kamiennego. Skala potrzeb wykazana w planie pokazuje, że wsparcie subregionu w oparciu o Fundusz Sprawiedliwej Transformacji jest dalece niewystarczające w osiągnięciu pełnej dekarbonizacji, ale może uruchomić proces dochodzenia do tego stanu.

STPST tworzy realne szanse na poprawę jakości życia każdego mieszkańca subregionu, wspiera indywidualną aktywność proekologiczną, buduje nowe ośrodki życia gospodarczego w lokalnych społecznościach we wszystkich częściach Subregionu Wałbrzyskiego, umożliwia stworzenie samowystarczalnych kooperatyw energetycznych opartych na innowacyjnej idei elektroprosumeryzmu. Jest praktyczną realizacją programu Zielonego Ładu i idei Europy bliżej ludzi⁷.

I wersja STPST dla Subregionu Wałbrzyskiego została przekazana jako dokument wspierający tworzenie przez UMWD TPST dla naszego subregionu 8 stycznia 2021 roku. Obecnie (początek maja 2021 r.) społeczny zespół zakończył prace nad II wersją planu.

⁷ Wstęp do STPST SW – Rozdział 1 – Dekarbonizacja 2030-2050, autorstwa Prezydenta Miasta Wałbrzych.